

บทที่ 2

แนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดสมุทรสาคร” ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าจากเอกสารโดยนำแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมาประกอบในการศึกษา ประกอบด้วย

1. แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์
2. แนวคิดความมั่นคงเศรษฐกิจ
3. แนวคิดคุณภาพชีวิต
4. แนวคิดการสร้างอาชีพและรายได้ของเกษตรกร
5. นโยบายด้านเศรษฐกิจของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
6. ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดสมุทรสาคร
7. ประวัติสหกรณ์และข้อมูลสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดสมุทรสาคร
8. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
9. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

1. แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์

แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ของ UNDP (United Nation Development Program) ซึ่งปรากฏในรายงาน “การพัฒนามนุษย์ 1994” เป็นแนวคิดใหม่เกิดขึ้นในต้นศตวรรษที่ 21 ได้เสนอแนวคิดกว้างๆ ว่ามนุษย์ควรเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา (People Centered) หรืออีกนัยหนึ่งการพัฒนาต้องคำนึงถึง “มนุษย์” และ “ความมั่นคงของมนุษย์” เป็นสำคัญโดยเป้าหมายเบื้องต้นของการพัฒนา 2 ประการคือ มนุษย์ต้องปลอดจากความกลัว (Freedom from fear) และมนุษย์ต้องปลอดจากความขาดแคลน (Freedom from want) (สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2548)

โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติจำแนกองค์ประกอบของความมั่นคงของมนุษย์ออกเป็น 7 องค์ประกอบ (United Nations Development, 1994, pp. 22-38) ดังนี้

1. ความมั่นคงทางอาหาร (Food security) หมายถึง ประชาชนมีอาหารเลี้ยงชีวิตได้อย่างเพียงพอจากรายได้ที่เกิดขึ้น หรือจากทรัพย์สินที่มีอยู่

2. ความมั่นคงทางด้านสุขภาพ (Health security) หมายถึง ประชาชนมีสุขภาพดีปลอดจากโรคติดต่อต่าง ๆ รวมถึงความสามารถในการเข้าถึงบริการด้านการรักษาพยาบาล

3. ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ (Economic security) หมายถึง ประชาชนมีรายได้พอเพียงแก่การยังชีพ และมีหลักประกันการมีงานทำ

4. ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม (Environment security) หมายถึง ความสมบูรณ์ของทรัพยากรบนแผ่นดิน ในอากาศและแหล่งน้ำ อันทำให้มนุษย์สามารถสร้างถิ่นฐานอยู่ได้

5. ความมั่นคงด้านบุคคล (Personal security) หมายถึง ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปลอดภัยจากอาชญากรรมและความรุนแรงต่าง ๆ

6. ความมั่นคงของชุมชน (Communities security) หมายถึง ความมีเกียรติและศักดิ์ศรีในวัฒนธรรมของชุมชนที่ประชาชนอาศัยอยู่ มีสันติภาพสงบสุขภายในชุมชน และระหว่างชุมชนใกล้เคียง

7. ความมั่นคงทางการเมือง (Political security) หมายถึง การมีสิทธิและความเสมอภาคตลอดจนได้รับการคุ้มครองสิทธิทางการเมือง

สำนักงานมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2548, น. 2) นิยามความหมายของ ความมั่นคงของมนุษย์ หมายถึง การที่ประชาชนได้รับหลักประกันด้านสิทธิ ความปลอดภัย การตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยมีองค์ประกอบความมั่นคงใน 10 มิติ คือ

มิติที่ 1 ที่อยู่อาศัย หมายถึง การมีสิทธิครอบครองที่อยู่อาศัยที่มีสภาพมั่นคงมีสาธารณูปโภคพื้นฐานพอเพียง อยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดีและมีทางเข้าออกที่สะดวก

มิติที่ 2 สุขภาพอนามัย หมายถึง การมีสถานภาพด้านสุขภาพอนามัย (Health Status) ที่ได้รับการคุ้มครองจากหลักประกันด้านสุขภาพที่พอเพียงสามารถเข้าถึงได้โดยมีข้อจำกัดน้อยและปราศจากพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยด้วยร่างกายและจิตใน

มิติที่ 3 การศึกษา หมายถึง การได้รับการศึกษาที่ดีอย่างน้อยไม่ต่ำกว่าการศึกษามัธยมศึกษา และการได้รับการศึกษาต่อเนื่องอย่างเท่าเทียม ตลอดจนได้ใช้ความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตรงตามการศึกษาที่ได้รับมา

มิติที่ 4 การมีงานทำและมีรายได้ หมายถึง การได้ทำงานเต็มเวลาที่มั่นคงและพึงพอใจมีรายได้และ เงินออมที่พอเพียงแก่การดำรงชีพโดยไม่มีหนี้สินที่ไม่มีคุณค่า

มิติที่ 5 ความมั่นคงส่วนบุคคล หมายถึง ความปลอดภัยและรู้สึกปลอดภัยจากการประทุษร้ายทางร่างกายและทรัพย์สิน

มิติที่ 6 ครอบครัว หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดี เคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีการร่วมรับผิดชอบภาระของครอบครัว

มิติที่ 7 การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การที่บุคคลมีบุคคลที่พร้อมจะให้การช่วยเหลือ ได้รับการคุ้มครองและสามารถเข้าถึงบริการของสังคมได้โดยมีข้อจำกัดน้อยและความรู้สึกมีคุณค่าและความสุขในชีวิต

มิติที่ 8 สังคม-วัฒนธรรม หมายถึง การที่บุคคลมีเวลาปลอดจากภารกิจ การงาน เพื่อใช้สำหรับการพักผ่อนอย่างพอเพียง ตลอดจนการติดตามข่าวสารด้านสังคม-วัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ ใช้เวลาในการพัฒนา ทางจิตใจ โดยการปฏิบัติศาสนกิจ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน

มิติที่ 9 สิทธิและความเป็นธรรม หมายถึง การที่บุคคลได้รับการเคารพในสิทธิไม่ถูกล่วงละเมิดสิทธิ และรู้สึกถึงการได้รับโอกาสจากสังคมอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม

มิติที่ 10 การเมืองและธรรมาภิบาล หมายถึง การที่บุคคลมีส่วนร่วมทางการเมืองประเภทต่าง ๆ และระดับต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมจากหน่วยงานและบุคลากรของรัฐ นอกจากนั้นยังรู้สึกไว้วางใจในความโปร่งใสของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่รัฐ

องค์ประกอบของความมั่นคงของมนุษย์ได้จำแนกออกเป็น 7 องค์ประกอบ (อัญมณี บุรณกานนท์, 2546, น. 10-27) ได้แก่

1. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ความมั่นใจในเรื่องรายได้พื้นฐาน ซึ่งได้มาจากภาคการผลิตและค่าจ้างแรงงาน หรือจากการให้ความช่วยเหลือจากรัฐในเรื่องการเงิน ผลกระทบที่รุนแรงมากที่สุดประการหนึ่งจากปัญหาความมั่นคงทางเศรษฐกิจ คือ การไร้ที่อยู่อาศัย

2. ความมั่นคงทางอาหาร เป็นความมั่นคงที่ ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงแหล่งอาหารพื้นฐานได้ ทั้งทางกายภาพและทางเศรษฐกิจในทุก ๆ เวลา ซึ่งหมายถึง การมีอาหารรับประทานอย่างเพียงพอ และมีสิทธิในการเข้าถึงแหล่งอาหารได้ ไม่ว่าจะจากการเพาะปลูกด้วยตนเองหรือการซื้อ หรือการได้ประโยชน์จากระบบการแจกจ่ายอาหารของภาครัฐ การเข้าถึงอาหารเกิดจากการเข้าถึงทรัพย์สิน งาน หรือการมีรายได้ที่แน่นอน

3. ความมั่นคงด้านสุขภาพ โรคภัยไข้เจ็บเป็นสาเหตุของการตาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคอันเนื่องมาจากการติดเชื้อและโรคพยาธิ การติดเชื้อในระบบทางเดินหายใจใน โรคท้องร่วง วัณโรค การ

เสียชีวิตเหล่านี้ ส่วนมากเกี่ยวเนื่องกับภาวะทุพโภชนาการและการอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ปลอดภัย

4. ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความต้องการพึ่งพาสภาพแวดล้อมที่ดีปราศจากภัยคุกคามด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหามลภาวะทางอากาศ

5. ความมั่นคงของบุคคล เป็นความมั่นคงที่สำคัญที่สุดที่มนุษย์ต้องการ เป็นความมั่นคงปลอดภัยจากความรุนแรงทางกายภาพ จากภัยคุกคามในหลายรูปแบบ

6. ความมั่นคงของชุมชน ประชาชนส่วนมากได้รับความมั่นคงปลอดภัย จากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม เช่น ครอบครัว ชุมชน องค์การ หรือกลุ่มเชื้อชาติที่จะสร้างให้เกิดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และชุดของค่านิยมที่นับถือ รวมทั้งให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในภาคปฏิบัติอีกด้วย

7. ความมั่นคงปลอดภัยด้านการเมือง คือ การที่คนสามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมที่ไม่เอื้ออำนวยตามหลักการสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน ไม่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน

ความมั่นคงของมนุษย์ทั้ง 7 ประการข้างต้น เป็นความมั่นคงที่มีผลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์โดยทั่วไป ซึ่งความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจถือเป็นหลักสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งต้องรวมถึงการส่งเสริมให้ประชาชนมีความมั่นคงทางอาชีพ ดังที่สายทิพย์ วงศ์สังข์ยะ (2540, น. 14) สรุปไว้ว่า ความมั่นคงทางอาชีพ เป็นความรู้สึกที่เกิดความปลอดภัยว่า จะมั่งคั่งมีรายได้แน่นอน มีผลตอบแทนอันเกิดจากรายได้ สวัสดิการที่สามารถดำรงชีพ ได้รับการปกครองอย่างเป็นธรรม มีโอกาสในความก้าวหน้าในการทำงาน และสามารถทำงานได้จนเกษียณอายุ เพื่อให้ตนเองและครอบครัวดำรงชีพอย่างปกติสุข ช่วยเหลือตนเองได้โดยไม่เกิดภาระต่อสังคม

จากการที่นักวิชาการต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของคำว่า ความมั่นคงและความมั่งคั่งของมนุษย์ไว้ตามที่กล่าวมาแล้วนั้น กล่าวโดยสรุปคือ ความมั่นคง หมายถึงการที่ประชาชนมีความปลอดภัยจากภัยคุกคามด้าน ความหิวโหย ความเจ็บป่วย อาชญากรรม และการกดขี่ข่มเหง และหมายถึงการได้รับการปกป้องจากการหยุดชะงักที่ไม่พึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นในชีวิตส่วนตัว ชีวิตการทำงานในชุมชน หรือในสภาพแวดล้อม เพราะสำหรับประชาชนส่วนใหญ่ ความไม่มั่นคงมาจากความวิตกกังวลในเรื่องชีวิตประจำวันมากกว่าที่จะมาจากเหตุการณ์อันเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในโลก ความไม่มั่นคงเหล่านี้ครอบคลุมทั้งความรุนแรงและความขาดแคลนที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของบุคคล ดังนั้นประเด็นความมั่นคงที่มีความสำคัญสำหรับประชาชนทั่วไปคือ ความมั่นคงในงาน ความมั่นคงในรายได้ ความมั่นคงในสุขภาพ ความมั่นคงในสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงจากอาชญากรรม ประเด็นความมั่นคงเหล่านี้เป็นประเด็นที่มีความสำคัญสำหรับคนทั้งโลก ไม่ว่าจะเป็นจากประเทศ ที่ยากจนหรือร่ำรวย โดยมีองค์ประกอบทั้ง 10 มิติที่กล่าวมาแล้วนั้น

พบว่าความมั่นคงของมนุษย์เป็นความมั่นคงเชิงบูรณาการถึงแม้องค์ประกอบแต่ละมิติจะมีความเกี่ยวข้องกันน้อยมากแต่การที่จะพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์ จะกระทำแบบแยกส่วนไม่ได้ กล่าวคือ การสร้างความมั่นคงในมิติรายได้และการมีงานทำ ไม่สามารถนำไปสู่ ความมั่นคงของมนุษย์ ดังนั้นการที่มนุษย์จะมีความมั่นคงในชีวิตได้ต้องประกอบด้วย การที่มนุษย์มีความมั่นคงในรายได้นั้นต้องมีการที่มั่นคงทำให้เกิดอาชีพที่มั่นคง นำไปสู่รายได้ที่พอเพียงต่อการดำรงชีพและมีเงินเหลือเก็บออม ทำให้มีที่อยู่อาศัย มีการศึกษา มีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ ส่งผลให้มีความอบอุ่นและทำให้เกิดความสุขมีจิตใจที่เบิกบานมีความรู้สึกมั่นคงในชีวิต รู้สึกมีคุณค่าและมีความสุข พร้อมทั้งจะมีส่วนร่วมในสังคมและให้ความร่วมมือในทางการเมืองต่าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง โดยองค์ประกอบในมิติที่ 4 การมีงานทำและ มีรายได้ เป็นมิติที่มีความสำคัญต่อความมั่นคงของมนุษย์และส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของมนุษย์

2. แนวคิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2546, น. 1-3) กล่าวถึงความมั่นคงหลัก 5 ประการ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญของชีวิตมนุษย์โดยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นคนระดับใด เชื้อชาติใด อาชีพใดก็ตาม ล้วนมีความต้องการความมั่นคงเหล่านี้ ซึ่งได้แก่

1. ความมั่นคงทางสุขภาพ เช่นความไม่เป็นโรคภัยแรง ไม่เจ็บป่วยจนเป็นอุปสรรคต่อการทำงานหรือดำเนินชีวิตตามปกติ
2. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ คือ มีช่องทางเลี้ยงชีพ มีรายได้เพียงพอแก่ความจำเป็นพื้นฐานได้แก่ ปัจจัย 4 โดยไม่มีหนี้สินเกินกำลัง รวมทั้งมีหลักประกันรายได้ในอนาคต
3. ความมั่นคงทางสังคม รวมถึงความมั่นคงของครอบครัวและชุมชน ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขในสังคม
4. ความมั่นคงทางการเมืองการปกครอง ได้แก่ การมีสิทธิเสรีภาพเพียงพอ ไม่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน มีความยุติธรรมเสมอภาคในสังคม ประเทศชาติมีความปลอดภัยจากการรุกรานหรือการทำให้แตกแยก
5. ความมั่นคงในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยอย่างต่อเนื่องต่อการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต

อัญมณี บุรณกานนท์ (2546) สรุปความมั่นคงทางเศรษฐกิจว่า ความมั่นใจในเรื่องรายได้พื้นฐาน ซึ่งได้มาจากภาคการผลิตและค่าจ้างแรงงาน หรือจากการให้ความช่วยเหลือจากรัฐในเรื่องการเงิน

ศิริพร ธนารัษฎะภูมิ (2547, น. 23-24) ได้กล่าวถึงปัจจัยและองค์ประกอบในการสร้างอาชีพและรายได้ของเกษตรกรกรไว้ดังนี้ ปัจจัยและองค์ประกอบในการสร้างอาชีพและรายได้ของเกษตรกรมีมากมายแต่ปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพสินค้าให้เป็นไปตามความต้องการของลูกค้า ซึ่งคุณภาพที่กล่าวถึงนี้รวมความถึงคุณภาพในด้านรูปร่าง ขนาด สี สัน รสชาติ และประเด็นที่สำคัญยิ่ง คือ คุณภาพด้านความปลอดภัย ทั้งในการบริโภคและความปลอดภัยที่จะไม่นำเอาศัตรูพืชและสัตว์ติดไปกับสินค้าด้วย ซึ่งในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาและควบคุมคุณภาพ ตั้งแต่การผลิตวัตถุดิบจากไร่ นา ที่มีคุณภาพและปลอดภัยจากสารตกค้างและ ยาปราบศัตรูพืช จนถึงโต๊ะอาหาร ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานในการช่วยยกระดับรายได้ให้แก่เกษตรกรและเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มจากการเพิ่มกิจกรรมในด้านอื่น นอกจากนี้ยังต้องมีการเร่งรัดพัฒนาสินค้าใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นเพื่อให้เกษตรกรมีโอกาสสร้างรายได้เพิ่ม ซึ่งสรุปได้ว่าอาชีพและรายได้ต้องอยู่คู่กัน เพราะอาชีพเป็นที่มาของรายได้ และรายได้จะเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ขึ้นอยู่กับการพัฒนาความรู้และเพิ่มประสบการณ์ในวิชาชีพที่มีอยู่ หากไม่มีอาชีพก็จะมีรายได้จึงถือได้ว่าการมีงานทำ มีรายได้ที่เพียงพอและมั่นคงเป็นปัจจัยกำหนดฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของชีวิตของคนที่มีความสุขได้ ชีวิตการทำงานและรายได้นับเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อความอยู่ดีมีสุข เมื่อประชาชนของประเทศมีงานทำ มีชีวิตการทำงานและมีรายได้ที่ดี ถือได้ว่าเป็นความสำเร็จของการพัฒนาประเทศประการหนึ่ง เพราะนอกจากจะสร้างความอยู่ดีมีสุขในระดับบุคคลแล้วยังส่งผลต่อความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวทำให้ครอบครัวอบอุ่น เพราะมีรายได้ในการดำรงชีพ ลดปัญหาครอบครัวแตกแยก เพราะการไม่มีงานทำ

ปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงทางรายได้ Raja (ศักดิ์ศรี บริบาลบรรพตเขตต์, 2545, น. 6) ประกอบด้วย

1. การได้รับรายได้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้รับการตอบสนองความจำเป็น และความต้องการในปัจจุบันและอนาคต
2. การมีรายได้ที่แท้จริง หมายถึง รายได้ที่ได้มานั้นมีอำนาจซื้อเพียงพอในการซื้อสินค้าและบริการ แม้ว่าราคาสินค้าจะเพิ่มขึ้น

3. การมีรายได้สูงกว่าระดับความยากจน หรือมาตรฐานความจำเป็นในการดำรงชีวิตมีรายได้เพียงพอ ในการจัดสิ่งของและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการที่เหนือกว่าความต้องการพื้นฐานของบุคคลและครอบครัว

4. การมีรายได้ที่อยู่ในระดับที่มีความสัมพันธ์กับมาตรฐานในการดำรงชีวิตของบุคคลอื่นในชุมชนและสังคมเดียวกัน

อาจกล่าวได้ว่าความมั่นคงทางรายได้ของบุคคลมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับ

1. การได้รับตอบสนองความจำเป็นและความต้องการขั้นพื้นฐานซึ่งได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย และสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตอื่น ๆ

2. ความรู้สึกพึงพอใจและความมั่นใจต่อความสามารถในการจัดหาสินค้าและบริการให้แก่ตนเองและครอบครัว

3. การที่ตนเองและครอบครัวมีมาตรฐานในการดำรงชีวิตอยู่ในระดับเดียวกันหรือใกล้เคียงกับมาตรฐานในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน

ดังนั้นสรุปได้ว่า ความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นการพิจารณาถึงการที่ประชาชนมีความมั่นคงทางรายได้ ซึ่งจะส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข มีความมั่นคงในชีวิต มีอาชีพที่แน่นอนมั่นคง ดังนั้น อาชีพและรายได้จะต้องอยู่คู่กันแยกกันไม่ออก เพราะอาชีพเป็นที่มาของรายได้และรายได้จะเพิ่มขึ้นหรือลดลง ก็ขึ้นอยู่กับการพัฒนาความรู้ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพของแต่ละคน หากไม่มีอาชีพก็จะมีรายได้ และงานเป็นสิ่งสำคัญและมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคน เมื่อประชาชนของประเทศมีงานทำ มีชีวิตการทำงานและมีรายได้ที่ดี ถือได้ว่าเป็นความสำเร็จของการพัฒนาประเทศประการหนึ่ง เพราะนอกจากจะสร้างความอยู่ดีมีสุขในระดับบุคคลแล้ว ยังส่งผลต่อความสัมพันธ์ที่ดีกันในครอบครัว และทำให้ครอบครัวอบอุ่นเพราะการไม่มีงานทำไม่มีรายได้เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาครอบครัวแตกแยก และนำมาซึ่งปัญหาสังคมและปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย

3. แนวคิดคุณภาพชีวิต

3.1 ความหมายของคุณภาพชีวิต

แนวคิดคุณภาพชีวิต (Quality of Life) เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในประเทศตะวันตก เกิดขึ้นในทศวรรษที่ 1970 ในประเทศไทยแนวคิดคุณภาพชีวิตปรากฏใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติฉบับที่ 3 (2515-2519) ซึ่งเป็นช่วงที่มีความผันผวนทางการเมืองอย่างมาก แนวคิดนี้เกิดขึ้นจากการพิจารณาถึงการเจริญทางเศรษฐกิจภายใต้ประชาธิปไตยที่เพิ่มขึ้นแต่การกระจายรายได้กลับไม่เป็นธรรม คนส่วนใหญ่ของประเทศยังยากจน ควรได้รับการพัฒนา ในแง่ของการสร้างคุณภาพชีวิตให้กับคนในสังคมไทย โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส เกษตรกร ผู้สูงอายุ ผู้ใช้แรงงาน (ฉวีวรรณ เรืองอุทัย, 2541, น. 7) แนวคิดคุณภาพชีวิตมีความสัมพันธ์กับความจำเป็นพื้นฐานโดยผู้ที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้นั้น จำเป็นต้องผ่านเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานทุกตัวชีวิต นอกจากนั้น คำว่า “คุณภาพชีวิต” ยังถูกมองว่าเป็นเป้าหมายของการพัฒนาต่างๆ การพัฒนาที่สมบูรณ์ต่างมุ่งให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งสิ้น ดังนั้น จึงนำความหมายของคุณภาพชีวิตมาเสนอไว้ดังนี้

คุณภาพชีวิต (Quality of Life) หมายถึง การมีปัจจัยพื้นฐานเบื้องต้นสำหรับการดำรงชีพของประชาชน เพื่อการอยู่ร่วมกันในชุมชนและสังคมโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้แก่ 1) การมีสุขภาพดี 2) มีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม 3) มีโอกาสเข้าถึงบริการสังคมขั้นพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต 4) มีครอบครัวที่สุขสบาย 5) มีการประกอบอาชีพและมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต 6) มีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่และการกำหนดชีวิตของตนเองและชุมชน 7) มีการพัฒนาจิตใจของตนเองให้ดีขึ้น และ 8) มีจิตสำนึกและร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ความหมายตามนิยามของ ธ.ก.ส.)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2545 , น. 12) กำหนดคำนิยามของ คุณภาพชีวิตหรือความอยู่ดีมีสุขไว้ว่า ความอยู่ดีมีสุขหมายถึง การมีสุขภาพอนามัยที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้ มีงานทำที่ทั่วถึง มีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีพ มีครอบครัวที่อบอุ่น มั่งคั่ง อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีและ อยู่ภายใต้ระบบการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ

มณี ชุตินาฏมิกุล (2543, น. 14) ได้กล่าวว่า คุณภาพชีวิตที่ดีหมายถึง การมีปัจจัยเพียงพอในการดำรงชีวิต ได้แก่ปัจจัยด้านรายได้ หรือเศรษฐกิจ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี การมีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ มีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง มีศักยภาพในการประกอบอาชีพ สามารถแก้ปัญหาได้ มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อครอบครัวและชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

กรมการพัฒนาชุมชน (กระทรวงมหาดไทย, กรมการพัฒนาชุมชน, 2546, น.16) ได้ให้ความหมายคุณภาพชีวิตเพิ่มเติมว่าหมายถึง การดำรงชีวิตของมนุษย์ไม่เพียงต้องอยู่ในระดับที่เหมาะสมตามความจำเป็นพื้นฐานในสังคมหนึ่ง ๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ เท่านั้น หากแต่คุณภาพชีวิตของประชาชนจะดี ย่อมหมายรวมถึง การที่ครอบครัวนั้นหรือชุมชนนั้น ได้บรรลุเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ครบถ้วนทุกประการอีกด้วย อาจกล่าวได้ว่าคุณภาพชีวิตจึงเป็นทั้งเป้าหมาย (Ends)

ของการพัฒนาที่มีลักษณะเป็นนามธรรม คือ ความพึงพอใจ ความสุข และเป็นทั้งแนวทางปฏิบัติ (Means) เพื่อให้เกิดสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานมีลักษณะเป็นรูปธรรม โดยที่องค์ประกอบและตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตได้มีนักวิชาการหลายท่านได้นำเสนอได้อย่างสนใจ

3.2 องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตที่ดี

ระพีพรณ คำหอม (2548, น. 28-29) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึงระดับที่บุคคลรู้สึกสนุกสนานต่อความเป็นไปได้ในชีวิตของเขา พื้นที่คุณภาพชีวิตของบุคคลจะประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ (1) ความเป็นอยู่ being (2) ความเป็นเจ้าของ belonging และ (3) สิ่งที่จะมาถึง becoming ซึ่งแสดงได้ดังตารางที่ 2.1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1

องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตระดับบุคคล

ความเป็นอยู่ (Being)	สิ่งที่บุคคลควรได้รับ (who one is)
ความเป็นอยู่ด้านกายภาพ	- สุขภาพกาย - อนามัยส่วนบุคคล - โภชนาการ - การออกกำลังกาย - การแต่งกายและเสื้อผ้า - สภาพกายภาพทั่วไปที่ปรากฏ
ความเป็นอยู่ด้านจิตใจ	- สุขภาพจิตและการปรับตัว - การรับรู้ - ความรู้สึก - ความภาคภูมิใจ การมองตนเอง การควบคุมตนเอง
ความเป็นอยู่ด้านจิตวิญญาณ	- การให้คุณค่าบุคคล - การให้คุณค่ากับมาตรฐานความประพฤติ - ความเชื่อด้านจิตวิญญาณ

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ความเป็นอยู่ (Being)	สิ่งที่บุคคลควรได้รับ (who one is)
ความเป็นเจ้าของ (Belonging)	- การติดต่อกับบุคคลที่แวดล้อม
ความเป็นเจ้าของด้านกายภาพ	- บ้าน - ที่ทำงาน/โรงเรียน - เพื่อนบ้าน - ชุมชน
ความเป็นเจ้าของด้านสังคม	- ความใกล้ชิดกับผู้อื่น - ครอบครัว - เพื่อน - ผู้ร่วมงาน - เพื่อนบ้านและชุมชน
ความเป็นเจ้าของด้านชุมชน	- รายได้พอเพียง - บริการสุขภาพและบริการสังคม - การจ้างงาน - การจัดการศึกษา - การจัดนันทนาการ - การจัดงานและกิจกรรมของชุมชน
สิ่งที่เกิดขึ้น (Becoming)	- เป้าหมายส่วนบุคคลและความคาดหวังที่เกิดขึ้น
การปฏิบัติที่เกิดขึ้น	- กิจกรรมภายในบ้าน - งานที่จ่ายค่าตอบแทน - กิจกรรมโรงเรียนหรืออาสาสมัคร - การดูแลสุขภาพหรือความต้องการทางสังคม
การใช้เวลาว่างที่เกิดขึ้น	- กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการผ่อนคลายและลดความเครียด
ความเจริญเติบโตที่เกิดขึ้น	- กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการบำรุงรักษาหรือการปรับปรุงความรู้ และทักษะ - การปรับตัวเพื่อการเปลี่ยนแปลง

สำนักงานมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2548) กล่าวว่า องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตมนุษย์ควรมีองค์ประกอบในด้านต่าง ๆ ได้แก่

1. ด้านสังคมและวัฒนธรรม เช่น อายุ เพศ จำนวนบุตร สภาพความเป็นอยู่ มีการศึกษา มีคุณธรรม มีภาวะผู้นำและมีพฤติกรรมที่สมาชิกในสังคมปฏิบัติต่อกันมีคุณธรรมและจริยธรรม
2. ด้านสุขอนามัย เช่น การออกกำลังกาย น้ำดื่ม น้ำใช้ อาหารที่มีคุณค่า การจัดของเสีย การมีสุขภาพดี
3. ด้านจิตวิทยา เช่น ความรู้สึกต่อการดำรงชีวิตในเมืองหลวง แก้ปัญหาและคลายความทุกข์ด้วยกุศโลบาย มีความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว
4. จิตวิญญาณ (Spirit) หมายถึง ความเป็นอิสระจากความเชื่อ ความมีอิสระต่อการปฏิบัติตามความเชื่อ ฯลฯ Allan K.Kondo (พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ, 2540, น. 88-99)
5. ด้านการศึกษา เช่น มีการศึกษาและมีโอกาสที่จะเรียนรู้ รู้จักหาความรู้
6. ด้านเศรษฐกิจ เช่น การมีอาชีพสุจริต มีอาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้ ทรัพย์สิน ที่ดิน ชั่วโง่งการทำงาน มีกินมีใช้ตามสมควรกับสภาพแห่งตน
7. ด้านการเมือง เช่น มีโครงสร้างทางการเมืองที่มั่นคงและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม อย่างเต็มที่
8. ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ประกอบด้วย ไฟฟ้าตามถนนทางเดินในบ้าน สภาพถนน มีที่อยู่อาศัยและที่ทำงานที่สะอาด สะดวกสบาย
9. ด้านนันทนาการ บริการของรัฐและเอกชน ประกอบด้วย บริการด้านไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ ตำรวจ การเลี้ยงสัตว์ ปลูกต้นไม้ การพักผ่อน ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ อ่านหนังสือ ดูภาพยนตร์
10. ความร่วมมือร่วมใจระดมทรัพยากร (Cassin) (พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ, 2540, น. 89, 92)

3.3 ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ดีมีสุขของประชาชน

นอกเหนือจากองค์ประกอบคุณภาพชีวิตข้างต้นแล้ว ยังมีหน่วยงานและนักวิชาการที่ได้นำเสนอทั้งองค์ประกอบและตัวชี้วัดของคุณภาพชีวิตควบคู่กันไปด้วย

ESCAP (พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ, 2540, น. 90) และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2545, น. 13) ได้กำหนดองค์ประกอบและตัวชี้วัดที่คล้ายคลึงกันได้แก่

1. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Economic security) ตัวชี้วัด เช่น การกระจายรายได้ การได้รับสวัสดิการทางสังคม สัดส่วนประชาชนยากจน
2. สุขภาพ (Health) เช่น ภาวะโภชนาการ อัตราการตายจากโรคลักษณะต่างๆ อายุขัยเฉลี่ย สุขภาพดี การมีหลักประกัน
3. การศึกษาหรือชีวิตเชิงการใช้สติปัญญา (Intellectual life) เช่น การอ่านออกเขียนได้ การจัดบริการ ด้านการเรียนรู้ให้แก่ประชาชน จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา การเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
4. การทำงาน (Working life) เช่น ชีวิตการทำงาน อัตราผู้มีงานทำ สภาพการทำงาน ความขัดแย้งทางอุตสาหกรรม อุบัติเหตุในการทำงาน ความไม่มั่นคงในงาน
5. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical environment) เช่น ที่อยู่อาศัยและสาธารณูปโภค ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การคมนาคมและการสื่อสาร สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ
6. ชีวิตครอบครัว (Family life) เช่น อัตราการหย่าร้าง เด็กกำพร้า ชีวิตยามชรา สัมพันธภาพในครอบครัว การดำเนินบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว (พินัยดา แจ่มจันทร์ศรี, 2538)
7. ชีวิตชุมชน (Community life) เช่น การมีองค์กรชุมชน มีส่วนร่วมทางสังคม การเมือง อาชญากรรม

สรุปได้ว่า การมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีหลายปัจจัย แต่ที่สำคัญคือคุณภาพชีวิตที่ดีต้องครอบคลุมสภาพร่างกายและจิตใจ กล่าวคือ การมีคุณภาพชีวิตที่ดีหมายถึงการมีความพอเพียงเกี่ยวกับปัจจัยด้านที่มีความสำคัญเกี่ยวกับการดำรงชีวิต การมีศักยภาพในการประกอบอาชีพ มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ มีเงินเก็บออม และที่สำคัญคือการปราศจากหนี้สิน สิ่งเหล่านี้คือการมีคุณภาพชีวิตที่ดี และก่อให้เกิดความมั่นคงในชีวิตของคนไทย

4. แนวคิดการสร้างอาชีพและรายได้ของเกษตรกร

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความอยู่ดีมีสุขของประชาชน จะต้องมีการวางรากฐานเศรษฐกิจสู่การเติบโตที่ยั่งยืน โดยให้แนวคิดความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ องค์ประกอบของความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจการปรับตัวเท่าทันโลก เพื่อการเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ และการกระจายการพัฒนาที่เป็นธรรม นโยบายของรัฐบาลในการสร้างรายได้ ระบุไว้ว่า การแก้ปัญหานี้สินของประเทศต้องแก้ด้วยการสร้างรายได้ให้กับประชาชนทุกระดับ โดยส่งเสริมแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตามศักยภาพของชุมชนในระดับฐานรากของประเทศ ตั้งแต่การผลิตเพื่อการบริโภค นำผลผลิตที่เหลือมามาตรฐาน มีจุดเด่น และจุดขาย

สอดคล้องกับเอกลักษณ์ วัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น และสามารถขยายตลาดเพื่อเสริมสร้างรายได้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ารัฐบาลมีนโยบายที่จะสนับสนุนและผลักดันให้มีกระบวนการสร้างรายได้ให้กับประชาชนทุกระดับ โดยส่งเสริมแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตามศักยภาพของชุมชนฐานรากของประเทศ ตั้งแต่การผลิตเพื่อการบริโภค นำผลผลิตที่เหลือออกจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ในระดับครอบครัว ส่งเสริมการรวมตัวเพื่อดำเนินเศรษฐกิจระดับชุมชน เพื่อให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีทุนในการประกอบอาชีพ โดยเน้นการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กิจกรรม เครือข่าย กลุ่มอาชีพ และครัวเรือนยากจน การพัฒนาการผลิต เพื่อให้ประชาชนในชนบทสามารถพัฒนาคุณภาพการผลิตและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้ได้คุณภาพ และมาตรฐานทั้งด้านวัตถุดิบ การแปรรูป และการบรรจุภัณฑ์ การพัฒนาการตลาด เพื่อให้ประชาชนในชนบทสามารถจำหน่ายสินค้าจากชุมชนได้มากขึ้น และซื้อสินค้าได้ในราคาถูก รวมทั้งสามารถประกอบการทางด้านธุรกิจชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาการบริหารและการจัดการ

4.1 ปัจจัยและองค์ประกอบในการสร้างอาชีพและรายได้ของเกษตรกร

ปัจจัยและองค์ประกอบในการสร้างอาชีพและรายได้ของเกษตรกรมีมากมาย แต่ปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพสินค้าให้เป็นไปตามความต้องการของลูกค้า ซึ่งคุณภาพที่กล่าวถึงนี้รวมความถึงคุณภาพในด้านรูปร่าง ขนาด สี สัน รสชาติ และประเด็นที่สำคัญยิ่งคือ คุณภาพด้านความปลอดภัย ทั้งในการบริโภคและความปลอดภัยที่จะไม่นำเอาศัตรูพืชและสัตว์ติดไปกับสินค้าด้วย ในอดีตการพัฒนาและการควบคุมคุณภาพสินค้าเกษตรมักจะเน้นในขั้นสุดท้ายของการเตรียมส่งสินค้า ซึ่งก็ได้ผลมาระยะหนึ่ง แต่ปัจจุบันนี้มีความจำเป็นที่ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาและควบคุมคุณภาพ ตั้งแต่การผลิตวัตถุดิบจากไร่ นา เพื่อให้แน่ใจว่ามีการผลิตวัตถุดิบที่มีคุณภาพปลอดจากสารตกค้างและปราศจากศัตรูพืช สมควรที่จะยอมรับให้นำไปแปรรูปต่อไป ซึ่งจะเป็นกระบวนการควบคุมคุณภาพจากไร่ นา ถึงโต๊ะอาหาร (From Farm to Table) และที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ถือเป็นหลักการพื้นฐานในการช่วยยกระดับรายได้ให้แก่เกษตรกรและเกษตรกรต้องดำเนินการอย่างครบวงจร กระบวนการควบคุมคุณภาพจากไร่ นา ถึงโต๊ะอาหารนั้นนอกจากจะช่วยปรับปรุงคุณภาพสินค้าเกษตรแล้ว ยังเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้เกษตรกรมีรายเพิ่มจากการเพิ่มกิจกรรมในด้านอื่น

ในด้านการผลิตสินค้าเกษตรต้องเน้นให้ความสำคัญในเรื่องคุณภาพเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณภาพในด้านความปลอดภัยในการบริโภค เช่น เรื่องสารตกค้าง รวมทั้งความปลอดภัยทางชีวภาพ เช่น ปราศจาก ศัตรูพืชสัตว์ ไม่ใช้ผลิตภัณฑ์ที่ได้มาโดยการตัดต่อพันธุกรรม เป็นต้น จัดระบบการพัฒนาและควบคุมคุณภาพจากไร่นาถึงโต๊ะอาหาร เพื่อให้ผู้บริโภคมีความมั่นใจในคุณภาพสินค้า กระจายและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายยิ่งขึ้น สร้างชื่อเสียงของผลิตภัณฑ์ (Brand Name) รวมทั้งพัฒนาในด้านการบรรจุภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานตาม ความต้องการของลูกค้า และการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านต้นทุนการผลิตต่อหน่วยสินค้า

นอกจากการปรับปรุงสินค้าที่มีอยู่ ยังจะต้องมีการเร่งรัดพัฒนาสินค้าใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น เช่น สินค้าที่ปลอดจากสารพิษและสินค้าเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งสินค้าประเภทสมุนไพร ซึ่งจัดว่าเป็นกลุ่มสินค้าที่มีอนาคตที่ผู้บริโภคมักจะยอมลงทุนซื้อในราคาสูง ดังนั้น หากสามารถผลิตได้ตามคุณภาพที่กำหนด เกษตรกรก็จะมีโอกาสสร้างอาชีพและรายได้เพิ่ม ในส่วนของการสนับสนุน ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้กว้างขวางขึ้นทั้งด้านเกษตรและ เกษตรอุตสาหกรรมของภาครัฐ รวมทั้งสร้างโอกาสในการประกอบการให้กับองค์การเกษตรกรและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ในระดับท้องถิ่น โดยเพิ่มและสนับสนุนอย่างจริงจังให้มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิต โดยสนับสนุนให้ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยังไม่ได้รับความสนใจมาก่อน เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิต สนับสนุนและดูแลความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งถือเป็นต้นทุนในการกระจายการผลิตสินค้าชนิดใหม่ ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า อาชีพและรายได้จะต้องอยู่คู่กันแยกกันไม่ออก เพราะอาชีพเป็นที่มาของการมีรายได้ และรายได้จะเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ขึ้นอยู่กับการพัฒนาความรู้และเพิ่มประสบการณ์ในวิชาชีพที่ทำอยู่หากไม่มีอาชีพก็จะมีรายได้ ดังนั้น ในชีวิตของคนการทำงานเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่จะคิดเป็นสิ่งแรก เพราะงานเป็นสิ่งสำคัญต่อความสุขทุกข์ของคนและคนเรายังใช้เวลาส่วนใหญ่ที่มีอยู่ในแต่ละวันให้กับการทำงานมากกว่าการทำกิจกรรมอย่างอื่น การทำงานยังมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของคนในหลายด้าน โดยเฉพาะทำให้คนมีรายได้ที่สามารถนำไปจับจ่ายใช้สอยของที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อย่างน้อยก็จัดหามาซึ่งปัจจัย 4 อีกทั้งยังให้ความพึงพอใจและความสุขที่เกิดจากการทำงาน นอกจากนี้รายได้ที่ได้จากการทำงานยังส่งผลต่อคุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ เช่น การศึกษาหาความรู้ การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกตลอดจนความบันเทิงรื่นรมย์ให้กับตนเองและครอบครัว จึงถือได้ว่าการมีงานทำมีรายได้ที่เพียงพอและมั่นคงเป็นปัจจัยกำหนดฐานะความเป็นอยู่ที่ช่วยให้ชีวิตของคนมีความสุขได้ ชีวิตการทำงานและรายได้ นับเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อความอยู่ดีมีสุข เมื่อประชาชนของประเทศมีงานทำ มีชีวิตการทำงานมีรายได้ที่ดี ถือได้ว่าเป็น

สำเร็จของการพัฒนาประการหนึ่ง เพราะนอกจากจะสร้างความอยู่ดีมีสุขในระดับบุคคลแล้วยังส่งผลต่อความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในครอบครัว ทำให้ครอบครัวอบอุ่น เพราะการไม่มีงานทำไม่มีรายได้เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาครอบครัวแตกแยก เนื่องจากผู้ใหญ่ต่างก็ต้องแยกกันไปทำงานต่างถิ่น ไม่มีเวลาดูแลบุตรหลาน จึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาอื่นตามมา

5. นโยบายด้านเศรษฐกิจของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เพื่อรักษาอัตราการขยายตัวของภาพการเกษตรและเร่งรัดการยกระดับรายได้แก่เกษตรกร รวมทั้งปรับระบบการเกษตรเพื่อสร้างงานในชนบทรองรับผู้ว่างงาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดนโยบายด้านเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับนโยบายการสร้างรายได้ของรัฐบาลที่สำคัญได้แก่

5.1 นโยบายการปรับโครงสร้างการเกษตร

โดยกำหนดมาตรการด้านการกำหนดเขตเกษตรเฉพาะที่เป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ โดยเน้นการผลิตที่เชื่อมโยงการตลาดและการแปรรูปอย่างครบวงจร ในลักษณะเกษตรอุตสาหกรรมสำหรับสินค้าเกษตรที่สำคัญ เช่น ข้าวหอมมะลิ กุ้งทะเล ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ไม้โตเร็ว อ้อย ฝ้าย ถั่วเหลือง แป้งมันสำปะหลัง ปศุสัตว์ และประมง โดยเปิดโอกาสให้มีการลงทุนจากต่างประเทศหรือภาคเอกชนเข้าร่วมในสินค้าที่มีปัญหาด้านการตลาด และมีมาตรการจูงใจ เช่น การปรับปรุงกฎหมายให้เอื้ออำนวยในพื้นที่ดำเนินการ การจัดระบบวิธีดำเนินการที่ชัดเจน โดยเน้นพื้นที่ในเขตสหกรณ์ เขตปฏิรูปที่ดิน และเขตจัดรูปที่ดิน รวมทั้งมาตรการลดความเสี่ยงในการทำเกษตรของเกษตรกรรายย่อยลง โดยเน้นกิจกรรมการเกษตรผสมผสาน การเกษตรแบบยั่งยืนและเกื้อหนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

5.2 นโยบายการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนการผลิต

โดยกำหนดมาตรการด้านการวิจัย และพัฒนาเพื่อหาเทคโนโลยีที่เหมาะสม รวมทั้งเทคโนโลยีชีวภาพ ในด้านพืช ปศุสัตว์ และประมง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนการผลิต และมาตรการด้านการดำเนินการโครงการนำร่องผู้ผลิตสินค้า (Product Champion Pilot)

ในส่วนของการทรงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ ยางพารา ทุเรียน ลำไย และกล้วยไม้ โดยเน้นการผลิต การตลาดและการแปรรูปแบบครบวงจร รวมทั้งมาตรการด้านการขยายฐานการผลิตเพื่อจัดหาแหล่ง วัตถุดิบรองรับอุตสาหกรรมต่อเนื่อง โดยเจรจากับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อลดอุปสรรคในการลงทุน ผลิตวัตถุดิบป้อนอุตสาหกรรมเกษตร ทั้งนี้ จะได้มีการศึกษาความเป็นไปได้ในการใช้ประเทศ เพื่อนบ้านเป็นฐานการผลิต โดยให้ครอบคลุมถึงเรื่องต้นทุนการผลิต การคมนาคมระบบภาษีนำเข้า และส่งออก กฎระเบียบของแต่ละประเทศในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแนวนโยบายทางการเมือง ของประเทศนั้น ๆ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการลงทุน และความร่วมมือในการขยายฐานการผลิต ต่อไป และมาตรการด้านการซื้อหรือเพิ่มการวิจัยเทคโนโลยีให้เป็นสัดส่วนร้อยละ 10 ของงบประมาณ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยให้ความสำคัญ กับการวิจัยเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับภูมิปัญญา ท้องถิ่น และสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร

5.3 นโยบายการปรับปรุงคุณภาพและการแปรรูป

โดยกำหนดมาตรการด้านการกำหนดคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร เพื่อการส่งออก ตามความจำเป็นและสมควรแก่กรณี ทั้งนี้ ให้มุ่งเน้นการบริการจุดเดียว (One Stop Service) การให้ เอกชนมีส่วนร่วมในการให้บริการ และการออกเอกสารรับรองให้ผู้ประกอบการตามความสนใจ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนสินค้าเกษตรหรืออุตสาหกรรมเกษตรและแปรรูปที่มีศักยภาพในการแข่งขัน กับต่างประเทศได้สูง เช่น ข้าว มันสำปะหลัง ปลา ไก่ อาหารทะเลกระป๋อง ผลไม้สดแช่เย็นแช่แข็ง ฯลฯ เป็นสินค้าส่งออก และมาตรการด้านการสนับสนุนและส่งเสริมคนในภาคเกษตรที่มีการจัดตั้งใน รูปขององค์กรต่าง ๆ เป็นตัวแทนของรัฐในการควบคุมและส่งเสริมการผลิต การตลาด การพัฒนา คุณภาพ การแปรรูปสินค้าในด้านพืช ปศุสัตว์ และประมง และการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนมีการ พัฒนาที่ยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับสถาบันเกษตรกรที่ได้จัดตั้งขึ้นคืบมาแล้วเป็นลำดับแรก ได้แก่ สหกรณ์ และกลุ่มเกษตรกร รวมทั้งมาตรการด้านการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีในการควบคุมคุณภาพ ตั้งแต่กระบวนการผลิตวัตถุดิบในด้านพืช ปศุสัตว์ และประมง การแปรรูปจนถึงผู้บริโภค และ มาตรการด้านการสนับสนุนการเกษตรที่ปลอดภัยและการเกษตรธรรมชาติ เพื่อการบริโภค ภายในประเทศ และเพื่อการส่งออกตลาดเฉพาะ

5.4 นโยบายการออมในชนบท

โดยกำหนดมาตรการด้านการระดมการออมจากสหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรกรและกลุ่มออมทรัพย์อื่น ๆ ในชนบท โดยมีวัตถุประสงค์ให้กลุ่มที่มีการออมสามารถเพิ่มศักยภาพในการช่วยเหลือตนเอง โดยร่วมกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และธนาคารออมสินในการดำเนินการระดมเงินออมจากสหกรณ์การเกษตร ในลักษณะธนาคารชุมชน และจัดหาแหล่งเงินสมทบการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มตามความจำเป็น โดยการบริหารเงินดังกล่าวให้เกษตรกรเป็นผู้มีส่วนกำหนดนโยบายการเก็บและใช้เงินออมดังกล่าว

5.5 นโยบายปุ๋ยและสารเคมี

โดยกำหนดมาตรการด้านการจัดให้มีการใช้ปุ๋ยและสารเคมีอย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้มีการใช้ควบคู่ไปกับปุ๋ยอินทรีย์เพื่อการบำรุงดิน และเพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่ ตลอดจนการปรับปรุงดิน และวิธีการกำจัดศัตรูพืชตามธรรมชาติ เพื่อลดต้นทุนการนำเข้าปุ๋ยและรักษาสภาพแวดล้อมชุมชนในระยะยาว และมาตรการด้านการใช้ขยะ และเศษวัสดุจากการเกษตร เพื่อให้เอกชนลงทุนทำปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยชีวภาพ และผลผลิตเพื่อการเกษตรอื่น ๆ เป็นการลดต้นทุนการนำเข้าและการใช้ปุ๋ยเคมีของเกษตรกร

5.6 นโยบายการเตรียมการสำหรับทศวรรษที่ 21

ผลจากการวิเคราะห์สถานการณ์จากอดีตสู่ปัจจุบัน รวมทั้งการประเมินศักยภาพของภาคเกษตรไทยที่ผ่านมา ทำให้กรอบการพัฒนากฎการเกษตรในอนาคตมีความชัดเจนว่า แนวโน้มในช่วงปี 2546-2549 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีทิศทางการทำงานเพื่อช่วยสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกร ดังนี้

1. การปรับเปลี่ยนจากฐานการผลิตที่เน้นใช้ทรัพยากร (from Resource Base) เป็นฐานการผลิต จากองค์ความรู้ (to Knowledge Base) เป็นการปรับเปลี่ยนการผลิตที่เคยใช้จำนวนที่ดินเป็นปัจจัยหลักควบคู่กับการใช้จำนวนแรงงานที่มีอยู่
2. การปรับเปลี่ยนจากการผลิตมากแต่ให้ผลตอบแทนน้อย (More for Less) เป็นการผลิตมากและให้ผลตอบแทนมาก (More for More) เป็นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตจากชนิดหรือ

ประเภทที่ผลิตแล้วได้ราคาและขายได้ดี ไม่คุ้มกับต้นทุนการผลิต เปลี่ยนไปเป็นการผลิตที่สร้างรายได้สูงขึ้น ได้แก่ สาขาพืชไปสู่สาขาประมง/สาขาปศุสัตว์ และสาขาการแปรรูป หรือจากการผลิตสินค้าชนิดหนึ่งไปสู่ สินค้าอีกชนิดหนึ่งในสาขาเดียวกัน ได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน ฝ้าย เกษตรอินทรีย์ ไม้ดอกเมืองร้อน

3. การพัฒนาปรับปรุงคุณภาพจากระดับไร่ (From Farm) ถึงโต๊ะอาหาร (to Table) ในช่วงที่ผ่านมากการควบคุมคุณภาพสินค้าเกษตรจะปฏิบัติการในขั้นสุดท้ายของการเตรียมการส่งสินค้า ซึ่งใช้ได้ผลในระยะหนึ่งแต่ในช่วง 5-6 ปีที่ผ่านมาการตื่นตัวเรื่องสุขอนามัยการรักษาสีงแวดล้อม (Health & Environment Concerns) และมีการใช้มาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (Non-Tariff Barriers) มาเป็นเงื่อนไขและข้ออ้างที่สร้างอุปสรรคในการค้าสินค้าเกษตร ทำให้กระบวนการควบคุมคุณภาพจากไร่ถึงโต๊ะอาหาร (From Farm to Table) มีความสำคัญมากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาและควบคุมคุณภาพตั้งแต่เริ่มการผลิต การเตรียมดิน การใช้วัตถุดิบและดูแลรักษาผลผลิตในไร่ เพื่อสร้างความมั่นคงในการผลิต ให้ได้สินค้าเกษตรที่มีคุณภาพปลอดจากสารตกค้างและปราศจากศัตรูพืช ตลอดจนการดูแลหลังจากเก็บเกี่ยว มีการขนส่งที่ดีและในกระบวนการแปรรูปมีความสำคัญที่ต้องมีการผลิตและบรรจุภัณฑ์ที่ถูกสุขลักษณะ เพื่อสร้างความมั่นใจด้านความปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภคตั้งแต่ระดับไร่จนถึงโต๊ะอาหารโดย

- ระดับไร่/ฟาร์ม จะเน้นหลักปฏิบัติสินค้าเกษตรที่ดีและเหมาะสม (ได้แก่ Good Agricultural Practice : GAP, Thailand Quality Management System in Agriculture : TQA, Code of Conduct : CoC และ Code of Practice ต่าง ๆ)

- ระดับโรงงานจะใช้หลักการจัดการด้านสุขลักษณะในโรงงานแปรรูป (ได้แก่ Good Manufacturing Practice : GMP และ Good Hygienic Practice : GHP, และการวิเคราะห์จุดวิกฤตที่ต้องควบคุม (Hazard Analysis Critical Control Point : HACCP)

- ระบบตรวจสอบรับรองคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้า จะใช้ระบบที่เป็นสากลและยึดหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่มีความก้าวหน้าด้านเทคนิคทันสมัยนานาประเทศซึ่งรวมถึงการพัฒนาห้องปฏิบัติการตรวจวิเคราะห์ด้วย

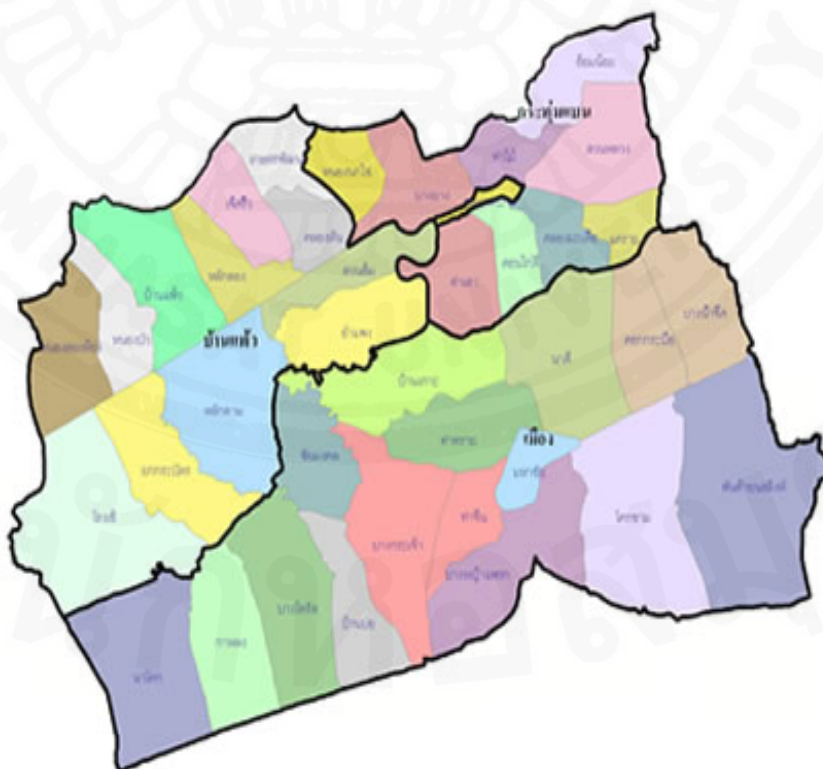
6. ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดสมุทรสาคร

6.1 ที่ตั้ง ขนาด ภูมิประเทศ และภูมิอากาศ

จังหวัดสมุทรสาคร เป็นจังหวัดชายทะเล ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ตอนล่างของภาคกลางของประเทศไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ 13 องศา 25 ลิปดา ถึง 13 องศา 39 ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 100 องศา 0.5 ลิปดา ถึง 100 องศา 25 ลิปดาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพมหานครตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 35 (ถนนพระราม 2) ประมาณ 30 กิโลเมตร มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดนครปฐม ทิศใต้ติดทะเลอ่าวไทย ทิศตะวันออกติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดราชบุรี มีพื้นที่ทั้งสิ้น 872.34 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 545,216 ไร่ ภูมิอากาศเป็นแบบฝนเมืองร้อน มีความชื้นในอากาศสูง

แผนภาพที่ 2.1

แสดงพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร จำแนกเป็นรายอำเภอ รายตำบล



6.2 โครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัด

จังหวัดสมุทรสาครมีทรัพยากรที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางเศรษฐกิจ โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปรากฏจังหวัดสมุทรสาครมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม ปี 2544 เท่ากับ 159,351 ล้านบาท โดยเป็นสาขานอกภาคเกษตรสูงถึง 153,675 ล้านบาท ซึ่งประกอบด้วยภาคอุตสาหกรรมถึง 130,815 ล้านบาท หรือร้อยละ 96.4 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งหมด ส่วนสาขาเกษตรกรรม มีมูลค่า 5,677 ล้านบาท หรือร้อยละ 3.6 ในจำนวนนี้เป็นการประมงมีมูลค่าสูงถึง 5,100 ล้านบาท หรือร้อยละ 89.83 ของสาขาเกษตรกรรมทั้งหมด นอกจากนั้นเป็นสาขาการผลิตอื่น ๆ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าภาคอุตสาหกรรม เป็นโครงสร้างทางเศรษฐกิจหลักของจังหวัดสมุทรสาคร

ประชากรของจังหวัดมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีอยู่ในอันดับสูงของประเทศ เนื่องจากมูลค่าการผลิตจากภาคอุตสาหกรรม ได้ทำรายได้ให้จังหวัดเป็นจำนวนมาก และยังคงมีการขยายตัวในอัตราสูงและต่อเนื่อง รวมทั้งมูลค่าการผลิตจากภาคเกษตรกรรม โดยเฉพาะภาคประมงและการแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย (การแปรรูปวัตถุดิบเป็นอาหารทะเลแช่แข็ง และอาหารทะเลสำเร็จรูป) จึงส่งผลให้รายได้เฉลี่ยต่อคนของจังหวัดอยู่ในอันดับสูงตามไปด้วย

ด้านการเกษตรจากการที่จังหวัดสมุทรสาคร มีความหลากหลายทางธรรมชาติ พื้นที่ตอนล่างติดทะเลจึงได้รับอิทธิพลจากลมบก ลมทะเล รวมทั้งลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้มีสภาพภูมิอากาศที่ไม่ร้อนมากนัก และมีความชุ่มชื้นอุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 26 - 28 องศาเซลเซียส มีฝนตกเกือบตลอดปี ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยประมาณ 1,125 มม. ฝนจะตกมากในช่วงเดือนมิถุนายนถึงตุลาคม จากความสม่ำเสมอของอุณหภูมิ ความถูกต้องของฤดูกาลและไม่มีภัยธรรมชาติที่รุนแรง ประกอบกับพื้นที่ตอนบนที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่านตอนกลางพื้นที่จังหวัดตลอดแนวลงสู่อ่าวไทย มีโครงข่ายแม่น้ำลำคลองที่เชื่อมโยงถึงกันกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ มีระบบชลประทานที่ดี ครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัด 303,142 ไร่ รวมทั้งความอุดมสมบูรณ์ของดิน ทำให้พื้นที่ในเขตอำเภอบ้านแพ้ว และพื้นที่บางส่วนของอำเภอกระทุ่มแบนมีความเหมาะสมต่อการทำการเกษตรกรรม มีพื้นที่ทำการเกษตร 124,013 ไร่ ครัวเรือน เกษตรกร 12,206 ครัวเรือน พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดได้แก่ พืชผักมีพื้นที่ปลูก 3,745.30 ไร่ ไม้ผล/ไม้ยืนต้น มีพื้นที่ปลูก 80,475.50 ไร่ ส่วนการปลูกข้าวจะมีทั้งนาปีและนาปรังหมุนเวียนกันไป มีพื้นที่ปลูก 7,473.00 ไร่ นอกจากนี้ยังมีการปลูกกล้วยไม้ 5,556.50 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นกล้วยไม้ตัดดอก เกษตรกรมีความรู้ระดับปานกลางถึงความรู้สูง มีความพยายามพัฒนาและยอมรับข่าวสารเทคโนโลยีใหม่ ๆ จึงทำให้

ผลผลิตทางการเกษตรมีปริมาณมาก และคุณภาพสูงเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

ด้านการประมง เนื่องจากจังหวัดสมุทรสาครมีชายฝั่งทะเลยาว 41 กิโลเมตร จึงมีการประกอบอาชีพทำการประมง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นอาชีพหลัก ปัจจุบันครัวเรือนที่ทำการประมงมีจำนวน 5,628 ครัวเรือน เป็นกิจการประมงน้ำจืด 3,769 ครัวเรือน และน้ำกร่อย/น้ำเค็ม 1,859 ครัวเรือน ผลผลิตจากการประมงทะเลส่วนใหญ่ได้รับจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ บริเวณอ่าวไทย ทะเลอันดามัน และมหาสมุทรอินเดีย รวมทั้งทะเลด้านประเทศเวียดนาม ชาวประมงสมุทรสาครมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาอาชีพ แสวงหาเทคนิคใหม่ ๆ เพื่อปรับปรุงกิจการอยู่เสมอ ทำให้สมุทรสาครเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพทางการประมงสูงมาก เป็นแหล่งธุรกิจประมงที่สำคัญของประเทศ ทั้งในด้านการจับปลาเป็นศูนย์รวมอุตสาหกรรม และธุรกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการประมง เช่น ธุรกิจเกี่ยวกับการซื้อขายสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ เป็นต้น ซึ่งมีตลาดจำหน่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ จากข้อมูลรายงานของสำนักงานประมงจังหวัด ได้จำแนกสภาพการประมงของจังหวัดสมุทรสาคร ดังนี้

ด้านการประมงทะเล มีครัวเรือนที่ทำการประมงทะเล 701 ครัวเรือน เรือประมงที่จดทะเบียนถูกต้อง (การครอบครองเครื่องมือ, ทำการประมง) เพื่อทำการประมงในน่านน้ำไทยมีจำนวน 1,824 ลำ ลูกเรือประมง 9,019 คน ส่วนใหญ่เป็นเรืออวนลากแผ่นตะเฆ่ อวนลากคู่ อวนลอย และอวนรุนนอกจากนี้ชาวประมงจังหวัดสมุทรสาคร ยังได้ทำการประมงนอกน่านน้ำไทย โดยมีเรือประมงทะเล ที่เป็นเรือประมงน้ำลึกหรือเรือแม่จำนวน 12 ลำ และเรือบรรทุกห้องเย็นขนถ่ายสินค้าสัตว์น้ำจากเรือแม่จำนวน 300 ลำ ที่ไปร่วมทำการประมงในน่านน้ำต่างประเทศ อาทิ เช่น อินโดนีเซีย เวียดนาม ไปจนถึงรัฐชายฝั่งในทวีปแอฟริกา โดยเรือบรรทุกขนถ่ายสินค้าสัตว์น้ำ จากเรือแม่จะนำสินค้าสัตว์น้ำกลับขึ้นฝั่ง โดยมีท่าเทียบเรือ และรถตู้คอนเทนเนอร์ตลอดจนแพปลาจำนวนมากรองรับปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่จับได้ และจำหน่ายที่ทำเทียบเรือประมง อ.เมืองสมุทรสาคร และสะพานปลา มีจำนวน 254,140 ตัน คิดเป็นมูลค่า 1,402 ล้านบาทส่วนใหญ่จะเป็นปลาทุ ปลาเคย ปลาหมึก กุ้ง ปี สำหรับสินค้าสัตว์น้ำที่นำเข้าจากต่างประเทศ โดยเรือบรรทุกสัตว์น้ำมีปริมาณ 437,884 ตัน ส่วนใหญ่จะเป็นปลาโอ ปลาเก๋า ปลากะพง ส่วนปลาทูน่า นำเข้าจากต่างประเทศทั้งหมดไม่ต่ำกว่าปีละ 10 - 12 ล้านตัน โดยขนถ่ายขึ้นที่ท่าเทียบเรือกรุงเทพ บรรทุกคอนเทนเนอร์ส่งมายังจังหวัดสมุทรสาคร เพื่อแปรรูปส่งจำหน่ายทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ปัจจุบันมีเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งจำนวน 1,158 ราย พื้นที่เพาะเลี้ยงจำนวน 34,837 ไร่ สัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยงส่วนใหญ่ ได้แก่ กุ้งกุลาดำ กุ้งแชบ๊วย ปลากระพงขาว หอยแครง และหอยแมลงภู่ ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ในปี 2545 จำนวน 1,781 ตัน คิดเป็นมูลค่า 270 ล้านบาท

ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ปัจจุบันมีเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด จำนวน 3,769 ราย พื้นที่การเพาะเลี้ยง มีจำนวน 58,290 ไร่ สัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยงที่สำคัญ ได้แก่ ปลาสลิด ปลานิล ปลาดุก ปลาตะเพียน ปลาดุก และปลาช่อน ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ในปี 2545 จำนวน 9,059 ตัน คิดเป็นมูลค่า 349 ล้านบาทจากศักยภาพในการทำการประมงของชาวประมงสมุทรสาครดังกล่าว ส่งผลให้จังหวัดสมุทรสาคร เป็นแหล่งธุรกิจการประมงขนาดใหญ่ ซึ่งมีทั้งการจับปลาและอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการประมง รวมทั้งยังเป็นศูนย์กลางในการจำหน่ายสินค้าสัตว์น้ำ สินค้าประมงทะเลที่สำคัญของประเทศโดยมีสะพานปลา 3 แห่ง (สะพานปลาเทศบาล, สะพานปลาสมุทรสาคร, ตลาดทะเลไทย) เป็นตลาดกลางในการซื้อขายสินค้าสัตว์น้ำของผู้ทำการประมงของผู้ค้าสัตว์น้ำ ซึ่งในแต่ละวันจะมีเรือประมงทั้งในและนอกเขตจังหวัดรวมทั้งรถบรรทุกห้องเย็นขนาดใหญ่มาจำหน่ายสินค้าสัตว์น้ำเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีตลาดกลางค้ากุ้ง 1 แห่ง มีการนำกุ้งชนิดต่าง ๆ มาจำหน่ายในลักษณะประมูลในแต่ละวันเป็นจำนวนมากเช่นกัน

ด้านปศุสัตว์ จังหวัดสมุทรสาครมีศักยภาพเหมาะสมต่อการปศุสัตว์ โดยเฉพาะที่อำเภอบ้านแพ้ว เนื่องจากมีแหล่งอาหารสัตว์และแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ ประกอบกับมีโครงข่ายการคมนาคมที่สะดวก ปัจจุบันเกษตรกรที่เลี้ยงสัตว์ มีจำนวน 833 ราย พื้นที่เลี้ยงสัตว์ 318 ไร่ จำนวนสัตว์เลี้ยง รวม 494,422 ตัว ได้แก่ ไก่ 347,658 ตัว เป็ด 137,072 ตัว สุกร 2,989 ตัว โค 507 ตัว ห่าน 2,637 ตัว ปัญหาสำคัญที่เกิดแก่เกษตรกรคือปัญหาด้านการตลาด โดยผู้ซื้อจะเป็นผู้กำหนดราคา เนื่องจากผู้ประกอบการปศุสัตว์ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย

ข้อมูล : สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

7. ประวัติสหกรณ์และข้อมูลสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดสมุทรสาคร

7.1 ประวัติและความเป็นมาของสหกรณ์

ระหว่างศตวรรษที่ 18-19 ได้เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมขึ้นในยุโรป มีการนำเครื่องจักรมาใช้แทนแรงงานคนซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ คือ เกิดภาวะการว่างงานและ

เศรษฐกิจตกต่ำทั่วไป การเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงครั้งนี้ เริ่มต้นจากประเทศอังกฤษก่อนชาวอังกฤษต้องประสบปัญหาความเดือดร้อนอย่างมากมาจากการที่นายทุนใช้เครื่องจักรแทนแรงงาน มีการปลดคนงานออกจากโรงงานส่วนผู้ประกอบการรายย่อยต้องเลิกล้มกิจการไป สภาพสังคมทั่วไปมีการแบ่งชนชั้นออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายนายทุนและฝ่ายกรรมกร นายทุนพยายามแสวงหากำไรจากการลงทุนมากที่สุด โดยการเอารัดเอาเปรียบ ฝ่ายกรรมกรทุกวิถีทาง

จากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในครั้งนี้ บรรดากรรมกรที่ถูกบีบคั้นทั้งหลายจึงเริ่มแสวงหาหนทางที่จะปลดปล่อยความทุกข์ยากของพวกคนประกอบกับเวลานั้นมีนักเศรษฐศาสตร์ที่มีความคิดอยากจะช่วยพยุงบฐานะของสังคมให้ดีขึ้น ได้เสนอแนวทางปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจที่มีความคิดอยากจะช่วยพยุงบฐานะของสังคมให้ดีขึ้น ได้เสนอแนวทางปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจให้เกิดความเป็นธรรมแก่สังคม โดยการร่วมมือระหว่างผู้ที่เดือดร้อนให้รู้จักการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แนวความคิดดังกล่าวได้ก่อให้เกิดระบบสหกรณ์ขึ้นในเวลาต่อมา

บุคคลแรกที่สอนให้คนทั่วไปรู้จักคำว่า “สหกรณ์” คือ โรเบิร์ต โอเวน ชาวอังกฤษซึ่งถือว่าเป็นผู้ให้กำเนิดการสหกรณ์ขึ้นในโลกและได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งการสหกรณ์ โอเวนเสนอให้จัดตั้ง “ชมรมสหกรณ์” (Cooperative community) ให้ชมรมนี้ผลิตสิ่งของต่าง ๆ ใช้อุปโภคบริโภคเครื่องจักรทรัพย์สินของชมรมเป็นของส่วนรวมเพื่อมิให้มีสภาพนายทุนปะปนอยู่ในชมรมแต่โอเวนยังไม่สามารถจัดตั้งชมรมสหกรณ์ในประเทศอังกฤษได้เพราะมีปัญหาเกี่ยวกับสภาพสังคมในสมัยนั้น อย่างไรก็ตามแนวความคิดของโอเวนก็มีอิทธิพลต่อนักปฏิรูป ทางเศรษฐกิจเขาได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับความร่วมมือร่วมใจระหว่างมนุษย์ในอันที่จะช่วยตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อยกมาตรฐานความเป็นอยู่ให้สูงขึ้น

สำหรับการสหกรณ์ในประเทศไทย มีมูลเหตุสืบเนื่องมาจาก เมื่อประเทศไทยได้เริ่มมีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศมากขึ้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ระบบเศรษฐกิจของชนบทก็ค่อย ๆ เปลี่ยนจากระบบเศรษฐกิจแบบเพื่อเลี้ยงตัวเองมาสู่ระบบเศรษฐกิจแบบเพื่อการค้า ความต้องการเงินทุนในการขยายการผลิตและการครองชีพจึงมีเพิ่มขึ้น ชาวนาที่ไม่มีทุนรอนของตนเองก็หันไปกู้ยืมเงินจากบุคคลอื่น ทำให้ต้องเสียดอกเบี้ย ในอัตราสูงและยังถูกเอาเปรียบจากพ่อค่านายทุนทุกวิถีทางอีกด้วย ชาวนาจึงตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบอยู่ตลอดเวลา ทำนาได้ข้าวเท่าใดก็ต้องขายให้หนี้เกือบหมด นอกจากนี้ การทำนาก็ยังมีผลผลิตที่ไม่แน่นอนขึ้น อยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ ถ้าปีไหนผลผลิตเสียหายก็จะทำให้หนี้สินพอกพูนมากขึ้นเรื่อย ๆ จนลูกหนี้บางรายต้องโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้แก่เจ้าหน้ำที่ และกลายเป็นผู้เช่านาหรือเร่ร่อนไม่มีที่พำนักไปในที่สุด จาก

สภาพปัญหาความยากจนของชาวนาในสมัยนั้น ทำให้ทางราชการคิดหาวิธีช่วยเหลือด้วยการจัดหา เงินทุนมาให้กู้และคืดดอกเบี้ยในอัตราต่ำ

ประเทศไทยเริ่มศึกษาวิธีการสหกรณ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2457 แต่ก็ยังมิได้ดำเนินการอย่างไร จนกระทั่งใน ปี 2458 ได้มีการเปลี่ยนกรมสถิติพยากรณ์เป็นกรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์ ประกอบด้วยส่วนราชการ 3 ส่วน คือ การพาณิชย์ การสถิติพยากรณ์และการสหกรณ์ ในปี พ.ศ. 2458 กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ในฐานะเป็นอธิบดีกรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์ขณะนั้น ได้ทรงพิจารณาเลือกแบบอย่างสหกรณ์เครดิตที่จัดตั้งอยู่ในต่างประเทศหลายแบบในที่สุดก็ทรงเลือกแบบไรฟ์ไฟเซิน จากการที่พระองค์ท่านทรงเป็นผู้บุกเบิกริเริ่มงานสหกรณ์ขึ้นในประเทศไทย บุคคลทั้งหลายในขบวนการสหกรณ์จึงถือว่าพระองค์ทรงเป็น “พระบิดาแห่งสหกรณ์ไทย” รูปแบบของไรฟ์ไฟเซินก็คือ สหกรณ์เพื่อการกู้ยืมเงินที่มีขนาดเล็ก สมาชิกจะได้มีความรับผิดชอบร่วมกัน ทำให้สะดวกแก่การควบคุมท้องถิ่นที่ได้รับการพิจารณาให้จัดตั้งสหกรณ์ คือ จังหวัดพิษณุโลก เนื่องจากเป็นจังหวัด ที่มีผู้คนไม่หนาแน่นและเป็นราษฎรที่เพิ่งอพยพมาจากทางใต้ จึงต้องการช่วยเหลือผู้อพยพซึ่งประกอบอาชีพการเกษตรให้ตั้งตัวได้ รวมทั้งเพื่อเป็นการชักจูงราษฎรในจังหวัดอื่นที่มีผู้คนหนาแน่นให้อพยพมาในจังหวัดนี้ และเข้าทำประโยชน์ในที่ดินอย่างเต็มที่ ต่อมากรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์ จึงได้ทดลองจัดตั้งสหกรณ์หาทุนขึ้น ณ ท้องที่อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกเป็นแห่งแรกใช้ชื่อว่า "สหกรณ์วัดจันทร์ไม่จำกัดสินใช้" โดยจดทะเบียนเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2459 มีพระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ เป็นนายทะเบียนสหกรณ์ พระองค์แรก นับเป็นการเริ่มต้นแห่งการสหกรณ์ในประเทศไทยอย่างสมบูรณ์

ในระยะแรกตั้งสหกรณ์วัดจันทร์ไม่จำกัดสินใช้มีสมาชิกจำนวน 16 คน ทุนดำเนินงาน 3,080 บาท ซึ่งเป็นเงินจากค่าธรรมเนียมแรกเข้า 80 บาท และเงินทุนจำนวน 3,000 บาท ได้อาศัยเงินกู้จากแบงค์สยามกัมมาจล จำกัด ซึ่งก็คือธนาคารไทยพาณิชย์ในปัจจุบัน โดยมีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติเป็นผู้ค้ำประกันและเสียดอกเบี้ยให้ธนาคารในอัตราร้อยละ 6 ต่อปี คืดดอกเบียจากสมาชิกในอัตราร้อยละ 12 ต่อปี กำหนดให้สมาชิกส่งคืนเงินต้นในปีแรกจำนวน 1,300 บาท แต่เมื่อครบกำหนดสมาชิกส่งคืนเงินต้นได้ถึง 1,500 บาท ทั้งส่งดอกเบี้ยได้ครบทุกราย แสดงให้เห็นว่าการนำวิธีการสหกรณ์เข้ามาช่วยแก้ไขความเดือดร้อนของชาวนาได้ผล และจากความสำเร็จของสหกรณ์วัดจันทร์ดังกล่าว รัฐบาลจึงได้คิดขยายกิจการสหกรณ์ไปยังจังหวัดอื่น ๆ การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่สุดของขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย ก็คือการควบสหกรณ์หาทุนเข้าด้วยกัน โดยทางราชการได้ออกพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 เปิดโอกาสให้สหกรณ์หาทุนขนาดเล็กที่ดำเนินธุรกิจเพียงอย่างเดียวควบเข้ากันเป็นขนาดใหญ่ สามารถขยายการดำเนินธุรกิจเป็นแบบ

อเนกประสงค์ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่สมาชิก ได้มากกว่า ด้วยเหตุนี้สหกรณ์หาทุนจึงแปรสภาพเป็น สหกรณ์การเกษตรมาจนปัจจุบัน และในปี 2511 สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยได้ถือกำเนิด ขึ้นมา เพื่อเป็นสถาบันสำหรับให้การศึกษาแก่สมาชิกสหกรณ์ทั่วประเทศ มีหน้าที่ติดต่อ ประสานงานกับสถาบันสหกรณ์ต่างประเทศ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์และความช่วยเหลือร่วมมือ กันระหว่างสหกรณ์สากลในด้านอื่น ๆ ที่มีใช้เกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจโดยมีสหกรณ์ทุกประเภทเป็น สมาชิก ต่อมารัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของระบบสหกรณ์จึงได้มีการออกพระราชบัญญัติ สหกรณ์ พ.ศ. 2542 ขึ้นมา ซึ่งนับแต่สหกรณ์ได้ถือกำเนิดขึ้นในประเทศไทยจวบจนปัจจุบัน ผลการ ดำเนินงานของสหกรณ์ในธุรกิจต่าง ๆ ได้สร้างความเชื่อถือเป็นที่ไว้วางใจของสมาชิกจนทำให้ จำนวนสหกรณ์ จำนวนสมาชิก ปริมาณเงินทุน และผลกำไรของสหกรณ์ เพิ่มขึ้นทุกปี การสหกรณ์ ในประเทศไทยจึงมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศโดยเฉพาะ ต่อประชาชนที่ยากจน สหกรณ์จะเป็นสถาบันทางเศรษฐกิจและสังคมที่ช่วยแก้ไขปัญหาใน การประกอบอาชีพ และช่วย ยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น

กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2546, น. 2-14) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สหกรณ์ คือ “องค์การของ บรรดาบุคคล ซึ่งรวมกลุ่มกันโดยสมัครใจในการดำเนินวิสาหกิจที่พวกเขาเป็นเจ้าของร่วมกันและ ควบคุมตามหลักประชาธิปไตย เพื่อสนองความต้องการ (อันจำเป็น) และความหวังร่วมกันทาง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม”

สหกรณ์อยู่บนพื้นฐานแห่งคุณค่าของการช่วยตนเอง ความรับผิดชอบต่อตนเอง ความ เป็นประชาธิปไตย ความเสมอภาค ความเที่ยงธรรม และความเป็นเอกภาพ สมาชิก สหกรณ์ เชื่อมั่นในคุณค่าทางจริยธรรมแห่งความสุจริต ความเปิดเผย ความรับผิดชอบต่อสังคมและความ เอื้ออาทรต่อผู้อื่นโดยสืบทอดประเพณีปฏิบัติของผู้ริเริ่มการสหกรณ์

อุดมการณ์สหกรณ์ คือ “ความเชื่อร่วมกันที่ว่า การช่วยตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกัน และกันตามหลักการสหกรณ์จะนำไปสู่การกินดีอยู่ดี มีความเป็นธรรมและสันติสุขในสังคม”

หลักการสหกรณ์ คือ “แนวทางที่สหกรณ์ยึดถือปฏิบัติเพื่อให้คุณค่าของสหกรณ์เกิดผล เป็นรูปธรรม” ซึ่งประกอบด้วยหลักที่สำคัญรวม 7 ประการ กล่าวคือ

หลักการที่ 1 การเป็นสมาชิกโดยสมัครใจและเปิดกว้าง (Voluntary and Open Membership)

หลักการที่ 2 การควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย (Democratic Member Control)

หลักการที่ 3 การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของสมาชิก (Member Economic Participation)

หลักการที่ 4 การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ (Autonomy and Independence)

หลักการที่ 5 การศึกษา ฝึกอบรม และสารสนเทศ (Education Training and Information)

หลักการที่ 6 การร่วมมือระหว่างสหกรณ์ (Cooperation among Cooperatives)

หลักการที่ 7 การเอื้ออาทรต่อชุมชน (Concern for Community)

วิธีการสหกรณ์ คือ “การนำหลักการสหกรณ์มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อประโยชน์ของมวลสมาชิกและชุมชน โดยไม่ละเลยหลักการธุรกิจที่ดี” การจัดตั้งสหกรณ์ ประชาชนที่ประสงค์จะจัดตั้งสหกรณ์ให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. รวมกลุ่มบุคคลที่มีความต้องการร่วมกันจำนวนหนึ่ง บุคคลที่รวมกันนี้ต้องเป็นบุคคลธรรมดาและบรรลุนิติภาวะ

2. กลุ่มบุคคลต้องประชุมกันเพื่อคัดเลือกผู้ที่เข้าประชุมเป็นคณะผู้จัดตั้งสหกรณ์ จำนวนไม่น้อยกว่า 10 คน

3. คณะผู้จัดตั้งสหกรณ์ ประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อดำเนินการ ดังนี้

- พิจารณาเลือกประเภทสหกรณ์ และกำหนดวัตถุประสงค์ของ
- สหกรณ์ที่จะจัดตั้งขึ้น
- กำหนดแผนดำเนินการเกี่ยวกับธุรกิจ หรือกิจกรรมของสหกรณ์
- จัดทำบัญชีรายชื่อผู้ซึ่งจะเป็นสมาชิก พร้อมรายชื่อ และจำนวนหุ้นที่แต่ละคน

จะถือ เมื่อสหกรณ์ได้รับการจดทะเบียนแล้ว

- จัดทำร่างข้อบังคับของสหกรณ์ ที่จะจัดตั้งขึ้น

4. คณะผู้จัดตั้งสหกรณ์เรียกประชุมผู้ซึ่งจะเป็นสมาชิกเสนอร่างข้อบังคับให้พิจารณาเพื่อกำหนดเป็นข้อบังคับ ของสหกรณ์

การยื่นคำขอจดทะเบียน

คณะผู้จัดตั้งสหกรณ์ลงลายมือชื่อในแบบคำขอจดทะเบียนสหกรณ์ และยื่นพร้อมเอกสารอื่นต่อ สหกรณ์จังหวัด เพื่อเสนอต่อนายทะเบียนสหกรณ์ เอกสารที่ใช้ในการจดทะเบียนสหกรณ์ ประกอบด้วย

- คำขอจดทะเบียน
- สำเนารายงานการประชุมครั้งที่คัดเลือกคณะผู้จัดตั้งสหกรณ์และสำเนารายงานการประชุมครั้งที่

พิจารณากำหนดข้อบังคับสหกรณ์

- แผนดำเนินงานเกี่ยวกับธุรกิจหรือกิจกรรมของสหกรณ์

- บัญชีรายชื่อผู้ซึ่งจะเป็นสมาชิกพร้อมลายมือชื่อ และจำนวนหุ้นที่แต่ละคนจะถือ
- ข้อบังคับสหกรณ์

การรับจดทะเบียน

คำขอจดทะเบียนสหกรณ์ นายทะเบียนสหกรณ์จะรับจดทะเบียนสหกรณ์ภายใน 30 วัน นับตั้งแต่วัน ยื่นคำขอ และไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียน

ประเภทของสหกรณ์

ในปัจจุบันสหกรณ์ในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 7 ประเภท ตามกฎกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ออกตามความในพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 กำหนดประเภทสหกรณ์ออกเป็น 7 ประเภท คือ

1. สหกรณ์การเกษตร คือ การรวมตัวกันจากประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จัดตั้งขึ้นเป็นสหกรณ์และทำการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลต่อนายทะเบียนสหกรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกทำกิจกรรมร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิก และช่วยยกคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับสมาชิกการบริหารสหกรณ์ (บุญมี จันทวงศ์, 2543, น. 73)

วัตถุประสงค์ของสหกรณ์การเกษตร คือ

1) ให้สินเชื่อเพื่อการเกษตร การให้เงินกู้ เงินกู้ยืมนั้นอาจให้ได้แก่

- สมาชิกของสหกรณ์
- สหกรณ์อื่น

การให้เงินกู้แก่สมาชิคนั้น ให้คณะกรรมการดำเนินการมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัย ให้เงินกู้ได้ตามข้อบังคับและระเบียบที่สหกรณ์กำหนดไว้ เช่น สหกรณ์การเกษตรบ้านแพ้ว จำกัด สหกรณ์กำหนดให้สมาชิกขอกู้เงินโดย แบ่งออกเป็น 2 ประเภทดังนี้

- เงินกู้ระยะสั้น วัตถุประสงค์ คือ เป็นค่าใช้จ่ายในการผลิต โดยให้ระยะเวลา 1 รอบปีผลผลิตหรือไม่เกิน 12 เดือน สำหรับวงเงินกู้คณะกรรมการมีอำนาจในการกำหนดตามมติที่ประชุม

- เงินกู้ระยะปานกลาง วัตถุประสงค์ คือ การซื้อที่ดินเพื่อการเกษตร หรือปรับปรุงที่ดิน หรือการนำเงินไปลงทุนระยะยาว ให้กู้ระยะเวลายกหนดชำระหนี้ไม่เกิน 3 ปี

2) จัดหาวัสดุการเกษตรและสิ่งของที่จำเป็นมาจำหน่าย การจัดหาสิ่งของมาจำหน่ายโดยสำรวจ ความต้องการของสมาชิกก่อน จึงจัดหาวัสดุมาจำหน่าย

3) จัดหาตลาดจำหน่ายผลผลิต และผลิตภัณฑ์ของสมาชิก

4) รับเงินฝากสหกรณ์อาจรับฝากเงินประเภทออมทรัพย์ หรือประเภทประจำจาก สมาชิก หรือสหกรณ์อื่นได้ตามระเบียบของสหกรณ์

5) จัดบริการและบำรุงดิน

6) ส่งเสริมความรู้ทางเกษตรแผนใหม่

- ให้การศึกษาอบรม

- ส่งเสริมสวัสดิการแก่สมาชิกและครอบครัว

2. สหกรณ์ประมง คือ สหกรณ์ที่มีสมาชิกประกอบอาชีพประมงรวมตัวกันจัดตั้งขึ้นเพื่อ แก้ปัญหา และอุปสรรคในการประกอบอาชีพ ซึ่งชาวประมงไม่สามารถที่แก้ปัญหาได้

วัตถุประสงค์ของสหกรณ์ประมง

1) ให้ความรู้ด้านวิชาการและธุรกิจการประมง

2) จัดหาวัสดุอุปกรณ์การประมงมาจำหน่ายให้กับสมาชิก

3) จัดจำหน่ายสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำในราคาถูก

4) จัดหาเงินกู้ให้สมาชิกนำไปลงทุนเพื่อประกอบอาชีพ

5) รับฝากเงิน

6) ให้การสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัวที่ประสบภัยพิบัติ

3. สหกรณ์นิคม คือ สหกรณ์การเกษตรรูปหนึ่งที่มีการดำเนินการจัดสรรที่ดินทำกินให้ ประชาชน จัดสร้างปัจจัยพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้ที่อยู่อาศัยควบคู่ไปกับการ ดำเนินการจัดหาสินค้า ปัจจัยการผลิตและสิ่งของจำเป็น การแปรรูป การส่งเสริมอาชีพ รวมทั้ง กิจกรรมให้บริการสาธารณูปโภคแก่สมาชิก

4. สหกรณ์ร้านค้า คือ สหกรณ์ที่มีผู้บริโภครวมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อจัดหาสินค้า เครื่อง อุปโภคบริโภคมาจำหน่ายให้แก่สมาชิก และบุคคลทั่วไป วัตถุประสงค์คือ จัดหาสิ่งของและบริการ มาจำหน่ายให้แก่สมาชิกและบุคคลทั่วไป ช่วยจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของสมาชิก ส่งเสริมความรู้ ทางการค้าและการสหกรณ์แก่สมาชิก

5. สหกรณ์บริการ คือ สหกรณ์ที่ประชาชนจำนวนไม่น้อยกว่า 10 คน ที่มีอาชีพอย่าง เดียวกันหรือที่ได้รับความเดือดร้อนในเรื่องเดียวกันรวมตัวกัน โดยยึดหลักการ ประหยัด การ ช่วยเหลือตัวเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งการส่งเสริมอาชีพ เพื่อให้ เกิดความมั่นคง และรักษาอาชีพดั้งเดิมไว้ สหกรณ์บริการ มักเกิดในกลุ่มของประชาชนที่ประกอบ อาชีพในการให้บริการหรือบริการสาธารณูปโภค หรือ การประกอบอาชีพอิสระ เช่น สหกรณ์ผู้ขับ

รถรับจ้าง สหกรณ์บริการไฟฟ้า ประปา เคหะสถาน และผู้ผลิตบริการอื่น ๆ (บุญมี จันทรวงศ์, 2543, น. 74-76)

6. สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์ประเภทนี้จัดตั้งขึ้นในกลุ่มที่ทำงานอยู่ในหน่วยงานเดียวกัน หรืออาศัยอยู่ในถิ่นฐานใกล้เคียงกัน มีวัตถุประสงค์หลักในการส่งเสริมการออมทรัพย์ และให้สมาชิกกู้เงินเมื่อมีความจำเป็นหรือเพื่อก่อประโยชน์นอกวง (บุญมี จันทรวงศ์, 2543, น. 76)

7. สหกรณ์เครดิตยูเนียน เป็นสหกรณ์ออมทรัพย์รูปแบบหนึ่งที่จัดตั้งขึ้น ในกลุ่มที่อาศัยอยู่ในถิ่นฐานใกล้เคียงกัน มีวัตถุประสงค์หลักในการส่งเสริมการออมทรัพย์และให้สมาชิกกู้เงินเมื่อมีความจำเป็นหรือเพื่อก่อประโยชน์นอกวง

การบริหารงานของสหกรณ์ทั้ง 7 ประเภท จะมีหลักการในแนวทางเดียวกัน คือ การบริหารงานโดยสมาชิก คือ สมาชิกทุก ๆ คนจะมีส่วนร่วมในการบริหารงานโดยการเลือกตัวแทนเพื่อทำหน้าที่บริหารงานสหกรณ์ เรียกว่า "คณะกรรมการดำเนินการ" ซึ่งเลือกจากที่ประชุมใหญ่ของสมาชิก คณะกรรมการดำเนินการมีหน้าที่กำหนดนโยบายการบริหารงานให้สหกรณ์โดยมี "ผู้จัดการ" ที่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ว่าจ้างให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้บริหารกิจการของสหกรณ์ภายใต้การกำกับควบคุมของคณะกรรมการดำเนินการ

คณะกรรมการดำเนินการ

คณะกรรมการดำเนินการคือ คณะบุคคลที่ได้รับเลือกตั้งมาจากสมาชิกในวันประชุมใหญ่ หรือตามระเบียบที่ประชุมใหญ่กำหนดคณะกรรมการดำเนินการมีหน้าที่กำหนดนโยบายวัตถุประสงค์ แนวทางปฏิบัติงานของสหกรณ์และควบคุมการบริหารสหกรณ์แทนสมาชิก

หน้าที่ของคณะกรรมการ

1. กำหนดนโยบายการดำเนินงานของสหกรณ์
2. กำหนดระเบียบต่าง ๆ ของสหกรณ์
3. ดำเนินการในเรื่องรับสมาชิกเข้าใหม่ และสมาชิกลาออก
4. พิจารณาเรื่องเงินฝาก หรือลงทุนของสหกรณ์
5. การควบคุมการดำเนินงานของสหกรณ์
6. ดำเนินการเรื่องการจัดจ้างและเลิกจ้างพนักงาน
7. พิจารณางบรายจ่ายของสหกรณ์แล้วนำเสนอต่อที่ประชุมใหญ่เพื่อขออนุมัติ
8. จัดทำงบดุล เพื่อให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบกับจัดทำรายงานประจำปี และเพื่อเสนอที่ประชุมใหญ่ในคราวที่ เสนองบดุล

9. จัดให้มีการตรวจสอบหลักฐานทางบัญชีและการเงิน

10. ฟ้อง ต่อสู้ หรือดำเนินคดีเกี่ยวกับกิจการสหกรณ์

7.2 ข้อมูลสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดสมุทรสาคร

กิจการสหกรณ์ในจังหวัดมีจำนวนทั้งสิ้น 35 สหกรณ์ จำแนกเป็นสหกรณ์ภาคการเกษตร 10 แห่ง (สหกรณ์การเกษตร 7 แห่ง, ชุมชนสหกรณ์การเกษตร 1 แห่ง, สหกรณ์ประมง 1 แห่ง และสหกรณ์นิคม 1 แห่ง) และสหกรณ์นอกภาคการเกษตร 25 แห่ง (สหกรณ์ออมทรัพย์ 20 แห่ง, สหกรณ์บริการ 5 แห่ง) ปัจจุบันมีสมาชิกรวม 28,928 คน ผลการดำเนินงานในปี 2549 สหกรณ์ภาคการเกษตรมีทุนดำเนินงาน 173.11 ล้านบาท มีกำไรสุทธิประจำปี 3.57 ล้านบาท สหกรณ์นอกภาคการเกษตรมีทุนดำเนินงาน 1,022.67 ล้านบาท กำไรสุทธิประจำปี 53.08 ล้านบาท

สหกรณ์การเกษตรในจังหวัดสมุทรสาคร มีจำนวนทั้งสิ้น 8 สหกรณ์ ในจำนวนนี้เป็นชุมนุมสหกรณ์ 1 สหกรณ์ มีสมาชิกทั้งสิ้น 14,288 คน และสมาชิกชุมนุมสหกรณ์ 7 สหกรณ์ มีฐานะการเงินและผลการดำเนินงานในปี 2549 ดังแสดงในตารางที่ 2.2 และตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.2

ฐานะการเงินของสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดสมุทรสาคร

ลำดับ ที่	ชื่อสหกรณ์	จำนวน สมาชิก	สินทรัพย์	หนี้สิน	ทุนของสหกรณ์
1	สหกรณ์การเกษตร ประสานกลกิจ จำกัด	581	57,661,596.77	32,438,313.48	25,223,283.29
2	สหกรณ์กรุงเทพ จำกัด	275	53,231,819.76	4,276,820.72	48,954,999.04
3	สหกรณ์การเกษตร เมืองสมุทรสาคร จำกัด	377	10,110,708.81	11,114,986.45	(1,004,277.64)

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อสหกรณ์	จำนวน สมาชิก	สินทรัพย์	หนี้สิน	ทุนของสหกรณ์
4	สหกรณ์การเกษตร นาเกลือสมุทรสาคร จำกัด	705	17,896,621.29	9,610,800.78	8,285,820.51
5	สหกรณ์การเกษตร กระทุ่มแบน จำกัด	394	43,385,213.40	37,322,334.74	6,062,878.66
6	สหกรณ์การเกษตร บ้านแพ้ว จำกัด	3,810	251,367,196.91	169,705,753.13	81,661,443.78
7	สหกรณ์การเกษตร เพื่อการตลาดลูกค้า ธกส. สมุทรสาคร จำกัด	8,146	3,633,993.32	1,557,318.19	2,076,675.13
8	ชุมนุมสหกรณ์ การเกษตร สมุทรสาคร จำกัด	8	874,665.92	21,481.58	853,184.34
		14,296	438,161,816.18	266,047,809.07	172,114,007.11

ตารางที่ 2.3

แสดงปริมาณธุรกิจของสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดสมุทรสาคร

ลำดับ ที่	ชื่อสหกรณ์	ปริมาณธุรกิจ	รายได้ทั้งสิ้น	รายจ่ายทั้งสิ้น	กำไร (ขาดทุน)
1	สหกรณ์ การเกษตร ประสานกลี กิจ จำกัด	22,178,770.00	7,462,553.10	9,001,157.47	(1,538,604.37)
2	สหกรณ์ กรุงเทพ จำกัด	5,761,448.93	5,728,857.70	4,898,818.08	830,039.62
3	สหกรณ์ การเกษตร เมือง สมุทรสาคร จำกัด	2,267,559.64	1,189,159.49	1,990,467.39	(801,307.90)
4	สหกรณ์ การเกษตร นาเกลือ สมุทรสาคร จำกัด	5,179,564.98	2,440,266.31	2,352,705.40	87,560.91
5	สหกรณ์ การเกษตร กระพุ่ม แบน จำกัด ชื่อสหกรณ์	57,462,968.19	51,001,761.52	50,393,368.16	608,393.36

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อสหกรณ์	ปริมาณธุรกิจ	รายได้ทั้งสิ้น	รายจ่ายทั้งสิ้น	กำไร (ขาดทุน)
6	สหกรณ์ การเกษตร บ้านแพ้ว จำกัด	269,244,994.91	117,624,575.99	115,585,402.34	2,039,173.65
7	สหกรณ์ การเกษตร เพื่อ การตลาด ลูกค้า ธกส. สมุทรสาคร จำกัด	8,946,065.00	9,146,667.45	9,462,275.16	(315,607.71)
8	ชุมนุม สหกรณ์ การเกษตร สมุทรสาคร จำกัด	500,000.00	20,175.02	5,433.00	14,742.02
				371,541,371.65	194,614,016.58

8. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พิชากร ชังใจ (2546, น. 125 - 130) ได้ศึกษาเรื่อง “ศักยภาพของการประกอบอาชีพในชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มแม่บ้านสภาวัฒนธรรมตำบลหัวสำโรง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดลพบุรี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงพัฒนาการของกลุ่มแม่บ้านสภาวัฒนธรรมตำบลหัวสำโรง ปัจจัยภายใน

และปัจจัยภายนอกที่สัมพันธ์กับการเข้ากลุ่มประกอบอาชีพชุมชนของกลุ่มแม่บ้าน สภาวัฒนธรรม ตำบลหัวสำโรง ศักยภาพของกลุ่มแม่บ้านสภาวัฒนธรรมตำบลหัวสำโรง อำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ โดยได้รวบรวมข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านในการประกอบอาชีพชุมชน จำนวน 255 คน ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ ในข้อมูลเชิงคุณภาพ ของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านในพัฒนาการของกลุ่มในการประกอบอาชีพชุมชน จากอดีตถึงปัจจุบัน พบว่า มีพัฒนาการ มาเป็นลำดับขั้น ๆ คือ เริ่มจากการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ (กรมการพัฒนาชุมชน) แต่ไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากขาดผู้นำที่ดีมีคุณภาพ แต่เมื่อประชาคม ตำบลต่อตั้งสภาวัฒนธรรมตำบลหัวสำโรงแล้ว การดำเนินการของกลุ่มอาชีพมีรูปแบบมากขึ้นและยังส่งเสริมให้รายละเอียดของกลุ่มอย่างชัดเจน โดยมีผู้นำกลุ่มที่ดีทำให้กลุ่มดำรงอยู่ได้และดำเนินกิจกรรมจนถึงปัจจุบัน สมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มเข้าเป็นสมาชิกด้วยสาเหตุจากการต้องการเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่บ้าน สมาชิกของกลุ่มแม่บ้านสามารถนำความรู้จากการที่ได้รับการอบรมจาก ภาคราชการมาใช้ในการประกอบอาชีพ สามารถสร้างกำไรหรือรายได้เพิ่มขึ้นจากการประกอบอาชีพ และมีข้อเสนอแนะจากการศึกษาได้แก่ ด้านการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐและเอกชน ควรมีการจัดทำนโยบายให้เจ้าหน้าที่ทั้งภาครัฐและเอกชนมีการตรวจสอบข้อมูลในการเข้าไปปฏิบัติงานในท้องถิ่นให้ละเอียดและรอบคอบเพื่อนำมาเสนอแนวทางในการปฏิบัติงานและประสานงานในระดับนโยบาย ด้านการปฏิบัติงานควรมีการศึกษาดูงานจากสถานที่อื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง ด้านการปฏิบัติงานของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านในการประกอบอาชีพชุมชน ควรมีการแสดงความคิดเห็นในการประกอบอาชีพชุมชน ในกระบวนการบริหารจัดการ การผลิตสินค้า การจัดจำหน่ายสินค้า และควรมีการปรับเปลี่ยนผู้นำกลุ่มในการนำพากลุ่มประกอบอาชีพในชุมชน เพื่อประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนต่อไป

ศิริพร ธนรัชตะภูมิ (2547, น. 149 - 155) ศึกษาเรื่อง “บทบาทของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต่อยุทธศาสตร์การสร้างอาชีพและรายได้ของเกษตรกร” มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาถึงความต้องการของเกษตรกรในการสร้างอาชีพและรายได้ของเกษตรกร และศึกษาบทบาทของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการสร้างรายได้ของเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชายมีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีรายได้อยู่ในระดับ 25,000 – 50,000 บาทต่อปี ส่วนความรู้ส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบิดามารดา สิ่งที่เกษตรกรต้องการได้รับการสนับสนุนเพื่อการสร้างอาชีพและรายได้ระดับมากที่สุด คือ ความถนัด ความชำนาญ รองลงมาคือ ด้านการวางแผนการผลิต ด้านการพึ่งตนเอง ด้านการแปรรูปผลผลิต ด้านทุน และน้อยที่สุด คือ ด้านที่ดิน และเกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการได้รับการสนับสนุน ในการสร้างระบบประกันความมั่นคงของรายได้และ

อาชีพ โดยเฉพาะการส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือน การสร้างงาน และการพัฒนาอาชีพเสริม ส่งเสริมให้เกษตรกรพึ่งตนเอง และเกษตรกรมีความเห็นให้มีความจำเป็นที่เกษตรกรจะมีรายได้เพียงพอ เพื่อบรรเทาปัญหาความยากจนของเกษตรกร ข้อเสนอแนะจากการศึกษา ด้านนโยบายควรมีการกำหนดนโยบายส่งเสริมการศึกษานอกระบบให้เกษตรกรอย่างทั่วถึง ควรมีการกำหนดนโยบายการพ่วงราคา หรือประกันราคาสินค้าเกษตร ควรส่งเสริมด้านการตลาด และพัฒนาอาชีพเสริมให้เกษตรกร ควรให้เกษตรกรมีการพักชำระหนี้ ด้านการดำเนินงานควรจัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นในเรื่องของการเพิ่มประสิทธิภาพของการผลิต การนำเทคโนโลยีใหม่ไปใช้ในการเกษตร ควรมีการหาแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำให้แก่เกษตรกรได้กู้ยืม และควรมีการกำหนดราคาขั้นต่ำในการรับซื้อสินค้าเกษตร

สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (กันยายน 2548) ได้ทำการศึกษาและพัฒนาดัชนีชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดตามและประเมินผลการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในภาพรวมของประเทศ โดยในปี 2547 ได้กำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ และต่อมา ปี 2548 ได้ดำเนินการพัฒนามาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ ตลอดจนสร้างเครื่องมือและวิธีวัดค่าดัชนีความมั่นคงของมนุษย์เพื่อบ่งชี้สถานะความมั่นคงของมนุษย์ หลังจากการศึกษาพบว่า ผลลัพธ์ของการพัฒนามาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ในครั้งนี้ ได้ให้ข้อพิสูจน์และคำอธิบายในเชิงวิชาการภายใต้วัฒนธรรมไทยว่า อะไรคือแก่นแท้ในทางโลกของ ความมั่นคง หรือพูดในภาษาชาวบ้านก็คือ ความสุขของชีวิต การศึกษาสูง กิติ ความมั่งคั่งกิติ ล้วนไม่ใช่แก่นสารของความมั่นคงของมนุษย์ ข้อพิสูจน์เชิงประจักษ์แสดงให้เห็นความสุขในครอบครัว และสุขภาพอนามัยที่ดี คือหัวใจสำคัญของความมั่นคงของมนุษย์ ส่วนองค์ประกอบอื่น ๆ เป็นเพียงสิ่งที่ช่วยเสริมหรือเพิ่มเติมให้มนุษย์มีความมั่งคั่ง หรือมีความสุขมากขึ้นเท่านั้น บทสรุปของสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์นั้น เป็นข้อพิสูจน์เชิงประจักษ์ แต่ในมุมมองของผู้ศึกษามีความคิดเห็นว่า ความมั่นคงของชีวิตนั้น คุณภาพชีวิตหรือความอยู่ดีมีสุขของประชาชนก็เป็นความมั่นคงด้านหนึ่งเช่นเดียวกัน แต่การที่ประชาชนจะมีความมั่นคงในชีวิต มีความอยู่ดีมีสุขได้นั้น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือการที่หลุดพ้นจากวงจรการเป็นหนี้สินของประชาชน โดยที่ประชาชนมีอาชีพ มีรายได้และมีเงินออมไว้ใช้ยามจำเป็น ดังนั้นการหาแนวทางการบริหารจัดการหนี้จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาค้นคว้าเพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางที่ประชาชนจะอยู่ดีมีสุขโดยปราศจากหนี้สิน เพื่อความสุขที่แท้จริงและมั่นคงในชีวิต

ผลการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องการคุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงทางรายได้ นโยบายของรัฐบาลยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจน และนโยบายของธนาคารเพื่อการเกษตรและ

สหกรณ์การเกษตร รวมทั้งการทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้สรุปได้ว่า เกษตรกรไทยในชนบทมีการกู้เงินในทุก ๆ พื้นที่และเป็นการ กู้เงินทั้งในระบบและนอกระบบมาช้านาน เพื่อประกอบอาชีพด้านเกษตร ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ก็ประสบความสำเร็จหลังจากได้รับสินเชื่อ บางส่วนก็ประสบความล้มเหลวทำให้ต้องมีการกู้เงินนอกระบบมาชำระหนี้ให้กับสถาบันการเงิน นอกจากนี้จะมีการกู้เงินจากในระบบและนอกระบบมาประกอบอาชีพเกษตรกรรมแล้ว ยังมีบางส่วนกู้เงินเพื่อใช้ฟุ่มเฟือย เป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ดอกเงิน รวมทั้งกู้เงินจากสาเหตุประสพภัยธรรมชาติ และอื่น ๆ อีกด้วย รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือจากนโยบายภาครัฐต่าง ๆ ส่งผลให้เกษตรกรมีหนี้สินพอกพูนมากขึ้น และแนวทางการชำระหนี้สินของลูกหนี้มีหลายปัจจัยด้วยกัน บางกลุ่มมีศักยภาพและใช้เงินกู้ตรงตามวัตถุประสงค์ เมื่อประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพหรือมีวินัยทางการเงิน ก็จะสามารถชำระหนี้คืนได้แต่ถ้าเป็นกลุ่มที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ลุ่มหลงในอบายมุข หรือไม่มีวินัยทางการเงินก็จะไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ และพนักงานเจ้าหน้าที่ของสถาบันการเงินก็มีส่วนที่ทำให้เกษตรกรจะชำระหนี้คืนหรือไม่ เกษตรกรจำเป็นต้องมีการศึกษาหาแนวทางการปฏิบัติเพื่อให้มีความสามารถในการชำระหนี้คืนสถาบันการเงินหรือแหล่งเงินทุนนอกระบบที่เกษตรกรสร้างขึ้นมา โดยที่มีหน่วยงานของภาครัฐให้คำแนะนำปรึกษาด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้กับเกษตรกร ทำให้เกิดความมั่นคงทางรายได้ ลดภาระหนี้สินนอกระบบ เกิดการออมรายได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นตัวกำหนดด้านคุณภาพชีวิตด้านรายได้และอาชีพ สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน คือ ต้องส่งเสริมให้เกษตรกรดำเนินชีวิตภายใต้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ โดยการลด ละ เลิก อบายมุขและใช้ชีวิตอย่างเพียงพอไม่ฟุ่มเฟือย และเกษตรกรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภายในชุมชนเอง มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวคิดคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ก็จะทำให้เกษตรกรไทยเป็นอิสระจากหนี้สิน ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาหวังว่าจะพบแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกร ซึ่งผู้ศึกษาได้นำแนวคิดทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรม ที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นมากำหนดกรอบเป็นแนวคิดเพื่อการศึกษาในครั้งนี้

ทรงชัย ตียนานท์ (2542, น. 90-92) ได้ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาทักษะของเกษตรกรในการสร้าง ความมั่นคงทางรายได้ ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการศึกษาความรู้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และทักษะเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ในการสร้าง ความมั่นคงทางรายได้ของเกษตรกรที่กู้ยืมเงินในวงเงินไม่เกิน 40,000 บาท จากธนาคารกสิกรไทย สาขาหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการศึกษาพบว่าครอบครัวของเกษตรกรส่วนใหญ่รู้จักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแต่ส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการอบรมรวมทั้งไม่เคยไปศึกษาดูงานด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรส่วนใหญ่เข้าใจว่า แนวคิดทฤษฎี

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องของการกินอยู่อย่างประหยัดเหมาะสมกับรายได้ในด้านสิ่งแวดล้อม การผลิต โดยใช้แรงงานคนแทนเครื่องจักร เป็นการลดมลภาวะทำให้สิ่งแวดล้อมดีในเรื่องของสุขภาพอนามัยซึ่งเกี่ยวข้องกับการบริโภคโดยปราศจากสารเคมี โดยเกษตรกรมีความรู้ในเรื่องการทำเกษตรโดยการงดใช้สารเคมีเพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิต ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้วิถีทางธรรมชาติในการรักษาสมดุลอุดมสมบูรณ์ของดินและระบบนิเวศน์ และไม่ได้รับการอบรมหรือสัมมนาเพื่อเพิ่มความรู้ในการประกอบอาชีพและส่วนใหญ่ไม่มีการรวมกลุ่มในการประกอบอาชีพ เพื่อต่อรองกับระบบตลาด นอกจากนี้เกษตรกรยังมีความเห็นว่าการทำเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้มีผลการผลิตตลอดปี และทำให้ครอบครัวมีรายได้เพียงพอในการชำระหนี้สิน การทำเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีปราศจากสารเคมี ทำให้ได้บริโภคอาหารที่ปราศจากสารเคมี ทำให้เกษตรกรแข็งแรง การเพิ่มพูนผลผลิตทางการเกษตรที่เพียงพอต่อการบริโภคตลอดปี ทำให้เกษตรกรพึงพอใจในชีวิต ความเป็นอยู่และความสามัคคีในชุมชน ก่อให้เกิดความสุขในครอบครัว โดยมีข้อเสนอแนะในการศึกษาว่าสถาบันการเงินที่ให้สินเชื่อเพื่อการเกษตร ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรที่มีความต้องการจะประกอบอาชีพทางการเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยจัดเป็นโครงการสนับสนุนในรูปแบบต่าง ๆ และกำหนดมาตรการควบคุมการใช้เงินกู้ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ ซึ่งจะเป็นการช่วยให้เกษตรกรสามารถช่วยเหลือตนเองได้และมีความมั่นคงทางรายได้สามารถชำระหนี้สินและพ้นจากภาระหนี้สินได้ ซึ่งเป็นการส่งเสริมสวัสดิการสังคมในด้านความมั่นคงทางรายได้ให้กับเกษตรกรเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจต่อไป

มณี ชุตินาฎมิกุล (2543) ได้ศึกษา “ผลที่เกิดขึ้นจากการนำสินเชื่อการเกษตรไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ศึกษาเฉพาะกรณีธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำสินเชื่อการเกษตรไปใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกร และศึกษาถึงผลทางตรงและทางอ้อมที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรภายหลังการได้รับสินเชื่อการเกษตร เพื่อนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยศึกษาจากกลุ่มเกษตรกรในเขตภาคกลางภายหลังการได้รับสินเชื่อการเกษตร เพื่อนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยศึกษาจากกลุ่มเกษตรกรในเขตภาคกลาง ทั้งหมด 15 สาขา จำนวนทั้งสิ้น 178 ราย ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่นำสินเชื่อไปลงทุนในการผลิต และปรากฏว่าเกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการพึ่งตนเองมากขึ้น มีรายได้ ถึงแม้ว่าการประกอบอาชีพเกษตรกรจะไม่ทำให้เกษตรกรสามารถชำระหนี้สินทั้งหมดต่อธนาคารได้แต่เกษตรกรก็สามารถผ่อนชำระหนี้ได้ และมีเงินส่วนหนึ่งเพื่อไว้ใช้ในครอบครัวยามจำเป็น นอกจากนั้นยังสามารถโยกย้ายสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชน

9. กรอบแนวคิดในการศึกษา

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

